

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 ennakoarviointi

LIISA KYTÖLÄ | KEIMO SILLANPÄÄ | TOMMI ÄLANDER

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 ennakkoarviointi

LIISA KYTÖLÄ, SUOMEN ALUETUTKIMUS FAR /ALUEKEHITYSSÄÄTIÖ

KEIMO SILLANPÄÄ, TK-EVAL

TOMMI ÄLANDER, TK-EVAL

RAPORTEJA 73 | 2015

**ETELÄ-SAVON MAASEUDUN KEHITTÄMIS-
SUUNNITELMAN 2014–2020 ENNAKKOARVIOINTI**

Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: Juvenes Print Oy

**Kansikuva: Toivomuspuu, Lasten ja nuorten parlamentti 2014,
Maaseutukuriiri**

ISBN 978-952-314-303-6 (painettu)

ISBN 978-952-314-304-3 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2846 (painettu)

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-304-3

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

1. Yhteenveto	2
2. Työn tausta, asetettu arviointitehtävä ja työn toteutus	7
2.1 Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020	7
2.2 Arviointitehtävä	7
2.3 Arvioinnin toteutus ja aineistot	8
3. Kehittämissuunnitelma ja Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategia	10
4. Kehittämissuunnitelma ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma	17
5. Kehittämissuunnitelma ja päättyneen ohjelmakauden väliarvioinnin havainnot	27
6. Muut havainnot kehittämissuunnitelmasta	31
6.1 Asiakas- ja tarvelähtöisyys sekä tiedotus	31
6.2 Yhteistyö muiden toimijoiden ja alueiden kanssa	33
6.3 Kehittämissuunnitelman ohjelmallisuus	40
Lähteet	45
Liitteet	46

1. Yhteenveto

Suomen Aluetutkimus FAR (koordinaattori) ja TK-Eval Ay toteuttivat Etelä-Savon ELY-keskuksen tilaaman Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 ennakoarvioinnin. FAR:ssa työhön osallistuivat kehittämisspäällikkö Liisa Kytölä ja TK-Evalissa erikoistutkijat Keimo Sillanpää ja Tommi Ålander. Lisäksi hyödynnettiin johtaja Reijo Keräsen (FAR) näkemyksiä. Arviointi toteutettiin alkuvuoden 2015 aikana.

Arvioinnin keskeisenä tavoitteena oli tarkastella kehittämissuunnitelmaluonnoksen vastaavuutta niin alueen maaseutustrategiaan, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan kuin edellisen ohjelmakauden väliarvioinnin havaintoihin. Arvioinnissa tarkasteltiin myös kehittämissuunnitelman suunnittelua toimeenpanoa mm. viestinnän ja yhteistyön näkökulmista. Kaiken kaikkiaan tavoitteena oli tuottaa tietoa kehittämissuunnitelmaluonnoksen laadusta ja toimivuudesta niin, että ennakoarvioinnin havaintojen perusteella Etelä-Savon ELY-keskuksella on mahdollisuus täydentää kehittämissuunnitelmaa entistä asiakaslähtöisemmäksi ja maaseudun tarpeita palvelevaksi.

Arvioinnissa hyödynnettiin valmista materiaalia, kuten kehittämissuunnitelmaluonnosta, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2014–2020 ja Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategiaa. Lisäksi tehtiin omaa tiedonhankintaa teemahaastattelujen muodossa. Haastatteluja kohdistettiin niin kehittämissuunnitelman valmistelun ja toteutumisen kannalta keskeisille toteuttajille ja sidosryhmille kuin alueen / kehittämissuunnitelman ulkopuolisille asiantuntijoille.

Seuraavassa esitetään arvioinnin keskeiset johtopäätökset ja suositukset.

Kehittämissuunnitelma ja Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategia

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteet ovat sisällöltään hyvin yhdensuuntaiset Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategian kanssa ja ne tukevat strategiaa joko suoraan tai välillisesti strategian eri painopisteissä ja tavoitteissa.

Tarkasteltaessa kehittämissuunnitelman ja -strategian välisiä vastaavuuksia tavoitetasolla on syytä

korostaa, että ohjelmallisuus toteutuu parhaiten juuri silloin, kun tavoitteista osa vastaa toisiaan täysin, osa osittain ja osan kohdalla vastaavuutta ei ole nähtävissä. Sillä tavoin toiminta painottuu strategisten tavoitteiden toteuttamisessa tiettyihin kehittämissuunnitelman tavoitteisiin tähtääviin toimenpiteisiin, eivätkä kaikki strategian tavoitteet ole tähtäimessä kaikessa suunnitelmasta tuetussa tekemisessä.

Maaseutustrategian kolmesta painopisteestä (1. vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita, 2. parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla ja 3. kehitetään maaseudun elinkeinoja) eniten suunnitelmassa on toimenpiteitä maaseudun elinkeinojen kehittämiseksi, erityisesti yritysten kilpailukyvyn parantamiseksi. Kehittämissuunnitelmassa on toteutusmahdollisuus jokaiselle maaseudun kehittämisstrategian kolmessa painopisteessä olevalle tavoitteelle. Tosin joidenkin strategisten tavoitteiden kohdalla kehittämissuunnitelman tuki jää kapea-alaiseksi. Heikoin vastaavuus suunnitelmassa on strategian infrastruktuurin tason parantamisen osalta, mikä kehittämissuunnitelman resurssit huomioon ottaen kuitenkin tuntuu oikealta valinnalta. Kehittämissuunnitelmassa onkin tähän liittyen todettu, että haja-asutusalueiden infran tukemiseen on maakuntaohjelmassa paremmat mahdollisuudet.

Maaseudun elinkeinoja kehitetään etenkin maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittämishankkeiden kautta, siis investoimalla ja toteuttamalla muita yrityshankkeita. Tuota maaseutustrategian painopistettä tuetaan huomattavan paljon myös kehittämissuunnitelman kehittämishankkeiden ja yleishyödyllisten investointihankkeiden kehittämiskokonaisuudessa. Ko. kehittämiskokonaisuus tukeekin elinkeinojen kehittämisen painopistettä laaja-alaisemmin kuin strategian muita painopisteitä.

Maaseutustrategia ei osoita, miten siihen valitut painopisteet ja painopisteisiin nostetut tavoitteet tulisi keskenään painottaa. Tämä painotus tehdään ensisijaisesti maaseutus suunnitelman puolella. Siihen taas selvästi tuo oman sävynsä ohjelman rahoitustausta eli Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma. Sen myötä kehittämissuunnitelma painottaa maatilojen kehittämistä enemmän kuin maaseutustrategian perusteella voisi odottaa. Toisaalta kehittämistyö, joka kohdistetaan ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen – maaseudun arkeen, kylien vireyteen ja vaikutus-

mahdollisuuksiin – jää kehittämissuunnitelmassa vähemmälle. Painotus on kirjoitettu suunnitelmaan myös tavoitteellisen rahoitusjakauman muodossa: 60 % yritysrahoitukseen, 40 % kehittämishankkeisiin.

Paikallisten toimintaryhmien strategiatyötä ja niistä laadittuja dokumentteja voidaan nyt hyödyntää, kun kirjoitetaan maaseudun kehittämissuunnitelman lopullista versiota. Esimerkiksi kehittämissuunnitelman luku 2.4 on syytä kirjoittaa uudelleen tämänhetkiseen tietoon perustuen. On syytä myös tarkistaa, ovatko toimintaryhmien tekemät strategiset valinnat sellaisia, että ne vaikuttavat myös muilta osin kehittämissuunnitelman linjauksiin.

Kehittämissuunnitelma ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman kaikkien kolmen kehittämiskokonaisuuden osalta on löydettävissä vastaavuutta kaikkiin kuuteen Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman prioriteettiin eli tavoitteeseen. Se, minkä prioriteetin osalta vastaavuus on suurinta, vaihtelee kehittämiskokonaisuuksittain, mikä onkin loogista.

Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen -kokonaisuuden tavoitteet vastaavat valtakunnallisen ohjelman prioriteeteista parhaiten prioriteetteja 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen), 2 (Maatalouden kilpailukyky ja maatilojen elinkelpoisuus) ja 3 (Elintarvikeketjun organisoinnin edistäminen ja maatalouden riskienhallinta). Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet vastaavat valtakunnallisen ohjelman prioriteeteista parhaiten prioriteetteja 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen) ja 6 (Sosiaalisen osallisuuden ja taloudellisen kehityksen edistäminen). Ympäristöhoito ja muut kehittämistoimenpiteet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet vastaavat valtakunnallisen ohjelman prioriteeteista parhaiten prioriteetteja 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen) ja 4 (Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen). Prioriteetin 5 (Vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen) osalta vastaavuus näyttäisi ko-

konaisuutta katsoen olevan vähäisintä, tosin monen tavoitteen kohdalla vastaavuutta voi olla löydettävissä, mikäli toiminnassa huomioidaan mm. ilmastoystävällisyys.

Edelleen kaikki kehittämissuunnitelman yksittäiset tavoitteet vastaavat vähintään yhtä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman kuudesta prioriteetista ainakin osittain.

Tarkasteltaessa kehittämissuunnitelman ja -ohjelman välisiä vastaavuuksia tavoitetasolla on syytä korostaa, että ohjelmallisuus toteutuu parhaiten juuri silloin, kun tavoitteista osa vastaa toisiaan täysin, osa osittain ja osan kohdalla vastaavuutta ei ole nähtävissä. Arvioinnissa on esitetty asiakirjoihin perustuva näkemys siitä, miten tavoitteet vastaavat toisiaan. Tarkastelua hankaloitti se, että osa tavoitteista on hyvin lyhyesti tai epämääräisesti kuvattu suunnitelmassa eli on hankala tietää mitä todella tavoitellaan. Tavoitteiden vastaavuustarkastelu antaa tietoa siitä, minkä tyyppisiin asioihin (prioriteetteihin) suunnitelman eri tavoitteet, kenties eri kehittämiskokonaisuuksien tavoitteet, vaikuttavat tai voivat vaikuttaa. Tämän tiedon pohjalta on mahdollista tarkastella suunnitelman ohjelmallisuutta ja eri kehittämisvälineiden keskinäistä vuorovaikutusta.

Koska kehittämissuunnitelmassa on otettu käyttöön kaikki Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan kuuluvat toimenpiteet ja vastaavuutta valtakunnallisen ohjelman prioriteetteihin löytyy, edellytykset vaikuttavuudelle ovat siltä osin olemassa. Kehittämissuunnitelman vaikuttavuuden parantaminen onkin kiinni etenkin siitä, miten ohjelmallinen kehittämiskokonaisuus on eli mihin tavoiteisiin panostetaan ja miten eri kehittämistoimenpiteitä otetaan käyttöön niihin pääsemiseksi. Tässä ohjelmallisuuden tarkastelussa tavoitteita täytyy tarkastella koko suunnitelman tasolla, ei vain kehittämiskokonaisuuksien sisällä.

Kehittämissuunnitelman vaikuttavuuden parantamiseksi on syytä tarkastella ristiin alueen maaseutustrategian (alueen tarpeet) ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoitteita (kehittämismahdollisuudet). Edellytykset vaikuttavuudelle ovat parhaat niiden kehittämissuunnitelman tavoitteiden kohdalla, jotka vastaavat toisaalta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoitteisiin ja toisaalta alueen tarpeisiin eli maaseutustrategian tavoitteisiin.

Kuva: MMM/Mavi Jyrki Vesa

Asiakas- ja tarvelähtöisyys sekä tiedotus

Kehittämissuunnitelma nähtiin suhteellisen selkeäksi, toki huomioiden se, että kyseessä on luonnos. Suunnitelman rinnalle kaivattiin käyttäjäystävällisempää ja /tai ydinkohdat tiivistävää esitettä. Suunnitelman toimeenpanon asiakaslähtöisyyden parantamiseksi oleellisina asioina nähtiin asiakaspalvelun ja tiedottamisen rooli. Näihin oltiin suurelta osin tyytyväisiä, mutta esille tuotiin monia kehittämisideoitakin.

Kehittämissuunnitelmassa asiakaslähtöisyyden kannalta tärkeää on se, että suunnitelma on ajan tasalla mm. rahoitus- ja kehittämispainotusten osalta ja se on helposti löydettävissä ELY-keskuksen internetsivuilta ja linkitetty muiden keskeisten maaseudun kehittäjien internetsivuille. Myös ohjelmakauden vaihtumisen myötä muutuneista asioista pitää tiedottaa selkeästi ja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Kehittämissuunnitelman hyödyntäminen pitää tehdä toimijoille mahdollisimman helpoksi. Tähän voidaan vaikuttaa hyvällä ja monipuolisella tiedottamisella sekä osaavalla ja rohkaisevalla asiakaspalvelulla. Tämän suhteen alueella ollaan jo hyvällä tolalla, asia vaatii kuitenkin jatkuvaa panostusta.

Yhteistyö muiden toimijoiden ja alueiden kanssa

Kehittämissuunnitelman luonnosversiossa on jo nyt varsin hyvin selvitetty erilaisia yhteistyömahdollisuuksia rakennerahastojen ja muiden rahoittajatahojen kanssa. Kehittämissuunnitelmaluonnoksen valmistumisen jälkeen on kuitenkin laadittu uusia ohjelmia, esimerkiksi Etelä- Savon matkailustrategia vuosille 2014–2020, joiden linjaukset on syytä ottaa huomioon.

Yhteensovittaminen alueella vaikuttavien muiden kehittämistä linjaavien ohjelmien ja strategioiden kanssa on syytä olla jatkuvaa koko ohjelmakauden ajan. Tätä tarvetta vahvistaa osaltaan se, että eri ohjelmat on laadittu eri ajanjaksoille.

Rahastojen yhteistyömahdollisuuksia mietittäessä on hakijan kannalta olennaista, että yhdistettäessä hankkokonaisuuteen eri rahastoja vaatimukset hankkeen hallinnoinnista ja raportoinnista eivät tule rahastojen määrän mukaan moninkertaisiksi. Muussa tapauksessa eri rahastojen mahdollisuuksien käyttäminen hanketasolla jää toteutumatta.

Etelä-Savossa jo kokeiltu hankefoorumikäytäntö on alueen toimijoiden mukaan hyvä ja sille toivotaan jatkoa. Ajatusta voidaan kehittää edelleen myös järjestämällä teemakohtaisia seminaareja, joissa saataisiin laajemminkin näkemystä aiheeseen, kentältä tietoa ja uusia keskustelunavauksia. Tällä tavoin sitoutetaan toimijoita entisestään kehittämistyöhön ja edistetään heidän keskinäistä vuorovaikutusta. Näihin tilaisuuksiin voidaan houkutella mukaan kokonaan uusiakin toimijatahoja.

Hankefoorumeiden järjestämistä on syytä jatkaa ja kehittää niitä edelleen laajemmankin yhteistyön areenoiksi.

Alueiden väliset, valtakunnalliset ja kansainväliset hankeyhteistyömahdollisuudet voivat tuoda lisäarvoa kehittämistyöhön, mutta sitä ne eivät tee automaattisesti. Myös niiden kohdalla on keskeistä, että ne rakennetaan aitoon tarpeeseen. Sama pätee suunnitelmassa kuvattuun kolmen itäsuomalaisen maakunnan yhteistyöhön maaseudun kehittämisessä myös muuten kuin hanketoiminnan, esimerkiksi yhteisen viestinnän ja suunnitelmien arvioinnin osalta.

Yhteishankkeiden suunnittelu, hallinnointi ja koordinointi ovat sen verran lisätyötä vaativia pienempiin aluekohtaisiin hankkeisiin verrattuna, että niistä saatavan hyödyn tulisi olla samassa suhteessa myös suurempi. Verrattaessa alueiden välisiä, valtakunnallisia ja kansainvälisiä hankkeita toisiinsa alueiden väliset hankkeet koetaan parhaiten lisäarvoa tuottaviksi.

Oman alueen ulkopuolelle tehtävän hankeyhteistyön vaativuudesta johtuen on alueiden välisiltä, valtakunnallisilta ja kansainvälisiltä hankkeilta tarkoituksenmukaista odottaa (ja vaatia) myös muita hankkeita merkittävämpiä hyötyjä.

Kehittämissuunnitelman ohjelmallisuus

Kehittämissuunnitelman tavoitteet näyttävät olevan sinänsä pääosin hyvin valittuja. Kehittämissuunnitelmaluonnoksen valmistumisen jälkeen on kuitenkin laadittu ja valmistunut uusia ohjelmia, esimerkiksi kansallinen biotalousstrategia. Myös jo aiemmin olemassa olleita strategioita, esimerkiksi Etelä-Savon matkailustrategia, on päivitetty. Kehittämissuunnitelmaluonnokseen ei ole voitu huomioida myöskään keväällä 2015 laaditun Sipilän hallituksen strategisen hallitusohjelman linjauksia, jotka koskevat myös Etelä-Savon kehittämistä. Näissä strategisissa painotuksissa mahdollisimman vaikuttavaan lopputulokseen pääsemiseksi Etelä-Savossa on järkevää yhdistää eri rahastojen voimavaroja. Kysymykseen tulevat biotalouden osalta mm. uusiutuvan energiantuotannon ratkaisut ja kestävä luonnonvarojen käytön lisääminen, joissa yritysten verkostoituminen nousee yhdeksi keskeiseksi tekijäksi. Myös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma on hyväksytty vasta suunnitelmaluonnoksen valmistumisen jälkeen.

Kehittämissuunnitelmaan on syytä päivittää yhteistyö ja työnjako suunnitelmaluonnoksen valmistumisen jälkeen laadittujen kehittämisohjelmien ja muiden kehittämistä alueella ohjaavien asiakirjojen kanssa.

Maaseudun kehittämissuunnitelmaan olisi hyvä kirjata, mitä biotalouden kehittäminen konkreettisesti tarkoittaa Etelä-Savossa. Sen myötä päästään varsinaisessa kehittämistyössä ”lennosta liikkeelle” ja voidaan myös jatkossa paremmin päästä hyödyntämään asiaan kohdennettavaa lisärahoitusta.

Kehittämissuunnitelman tavoitekokonaisuus on suhteellisen selkeä, mutta sitä on mahdollista yhä jännettävää. Ensinnäkin osa tavoitteista on hyvin laajoja ja epämääräisiä, esimerkiksi *Paikallisten vahvuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntäminen*. Lisäksi suunnitelmassa on listattu läpileikkaavia teemoja, joiden rooli jää kuitenkin hieman epäselväksi ja irralliseksi suhteessa kehittämistavoitteisiin ja valintakriteereihin. Toki täsmentämisellä ei ole syytä rajata suunnitelmaa liian tiukaksi, että sillä voidaan kuitenkin reagoida muuttuviin tilanteisiin toimintaympäristössä. Suunnitelmasta olisi hyvä käydä selvästi ilmi, mitkä ovat kehittämisen painopisteet ja tärkeimmät tavoitteet. Asiantuntijahaastattelussa pohdittiin, voisiko tavoitteet jakaa kahteen koriin eli tärkeisiin asioihin ja kaikkein tärkeimpiin asioihin. Kahteen koriin laittaminen ei siis tarkoittaisi minkään teeman unohtamista, vaan kyse olisi etenkin viestinnällisestä asiasta; mihin satsataan ja millä erotutaan.

Kehittämissuunnitelman tavoitekokonaisuutta on syytä vielä täsmentää joidenkin tavoitteiden osalta. Lisäksi voidaan pohtia voidaanko ja halutaanko esimerkiksi tiedottamisen kautta nostaa joitain tavoitteita ja painopisteitä vielä selvemmin esille.

Kehittämissuunnitelmassa on esitetty yritysrahoituksen ja hankerahoituksen osalta tavoitteeksi jakautuminen siten, että yritystukien osuus on noin 60 % ja hankerahoituksen noin 40 %. Niin alueen toimijat kuin ulkopuoliset asiantuntijat näkivät lähes poikkeuksetta tämän painotuksen hyväksi. Monien mielestä yritysrahoituksen osuus voisi olla vieläkin suurempi, toki tämä ja myös vaikuttavuus on kiinni siitä, onko hyviä

yritysrahoitustarpeita rahoitettavaksi. Painottamista yritystukiin perusteltiin suuremmalla vaikuttavuudella (työpaikat, pysyvät investoinnit, taloudellinen kasvu). Alueen elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyn vahvistaminen juuri yritystoiminnan kehittämisen kautta nähtiin hyväksi ja oikeaksi tavaksi.

Vaikka yrityspainotus sai laajaa kannatusta, niin sekä hanketoiminnalle että yritysrahoitukselle nähtiin kuitenkin ehdottomasti oma sijansa kehittämistyössä. Kehittämishanketoiminnalla voidaan myös edistää yritysten ja maatilojen kehittymistä. Kehittämishankkeiden hyöty yritysten kehittämisen kannalta nähtiin etenkin verkostoitumisen ja osaamisen lisäämisessä. Hankkeilla pystytään myös hyödyttämään yritys-toimintaa välillisesti esimerkiksi toimintaympäristön (esim. laajakaistayhteydet) tai yrittäjän jaksamisen tukemisen kautta.

Niin yritysten kehittämisen kuin hanketoiminnankin vaikuttavuuden kannalta tarvelähtöisyys ja tavoitteiden ja toimien konkreettisuus on tärkeää, mikä todennäköisesti vaikuttaa myös osallistujien sitoutumiseen positiivisesti. Toisaalta myös hanketoteuttajat ovat vaikuttavuuden suhteen avainasemassa, hankkeiden yhteistyö ja tietämys toisistaan sekä se, että hanke on linjassa muun alueella tehtävän kehittämisen, mm. maakuntaohjelman, kanssa nähtiin tärkeäksi vaikuttavuuden kannalta.

Kehittämissuunnitelman toteutuksessa on tärkeää nähdä kokonaisuus ja käyttää erilaisia kehittämistoimenpiteitä niin, että ne täydentävät ja tukevat parhaiten toisiaan. Tavoitteeksi asetettu painotus yritys- ja kehittämishankerahoituksen välillä ei saa estää reagoimasta toimijoiden tarpeisiin ja toimintaympäristön muutoksiin, vaan painotusta pitää voida tarvittaessa muuttaa.

2. Työn tausta, asetettu arviointitehtävä ja työn toteutus

2.1 Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 hyväksyttiin joulukuussa 2014 ja ohjelmakausi maaseudun kehittämisessä on parhaillaan käynnistymässä myös käytännössä. Maaseutuohjelman toteuttamiseksi ELY-keskukset ja paikalliset Leader-ryhmät ovat laatineet toiminta-alueilleen kehittämissuunnitelmat.

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 luonnos valmistui syyskuun lopulla 2013. Se perustuu alueen maaseutustrategiaan ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2014–2020. Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategia 2014–2020 laadittiin syksyllä 2012 yhteistyössä alueen maaseudun kehittäjätahojen kanssa keväällä 2012 valmistuneen Etelä-Savon maaseudun toimenpideohjelman pohjalta.

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmasa strategiset kehittämistavoitteet (21 kpl) on ryhmitelty kolmeen kokonaisuuteen, jotka ovat:

- 1) Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen
- 2) Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet
- 3) Ympäristöhoito ja muut kehittämistoimenpiteet.

Lisäksi suunnitelmassa on mainittu läpileikkaavat teemat, joita ovat innovaatiot, ilmaston muutos, ympäristö, kestävä kehitys (taloudellinen, kulttuurinen, sosiaalinen, ympäristöllinen), alueellinen tasapainoisuus, nuoret ja naiset, maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus sekä kytkeytyminen Itämeri-strategiaan (jonka toimeenpanoon ei suunnitelman mukaan kuitenkaan ole suoraa kytköstä, mutta alueen vesistöjen tilasta huolehtimisen kautta välillinen yhteys on olemassa).

2.2 Arviointitehtävä¹

Tammikuussa 2015 Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) pyysi tarjouksia Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 ennakoarvioinnista.

Arvioinnin tavoitteena on selvittää tilaajan määrittelemiin kysymyksiin liittyen

1. kyseisen kehittämissuunnitelman vastaavuus suhteessa alueen maaseutustrategiaan,
2. kehittämissuunnitelman toteutettavuus Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014–2020 toimenpiteiden avulla,
3. kehittämissuunnitelman vastaavuus suhteessa päättäneen ohjelmakauden kehittämissuunnitelman väliarvioinnin tuloksiin ja parhaiden käytäntöjen huomioimiseen sekä
4. kehittämissuunnitelman parannus- ja täydennystarpeet.

Tavoitteena on, että ennakoarvioinnin tulosten perusteella Etelä-Savon ELY-keskuksella on mahdollisuus täydentää kehittämissuunnitelmaa entistä asiakaslähtöisemmäksi ja maaseudun tarpeita palvelevaksi sekä vastata EU:n ohjelmakauden 2014–2020 haasteisiin alueellisen kehittämissuunnitelman toteutuksen myötä. Tavoitteena on käytännöllisen ja välittömästi uuden ohjelmakauden käynnistymiseen hyödynnettävissä olevan tiedon tuottaminen tilaajalle ja kehittämissuunnitelman toimeenpanoon osallistuvilla sidosryhmille.

Kuva: ELY-keskusten kuvapankki

¹ Luvun lähteenä tarjouspyyntö.

2.3 Arvioinnin toteutus ja aineistot

Ennakoarviointi toteutettiin tarjouspyynnössä esitettyjen arviointikysymysten pohjalta siten, että arvioinnissa kiinnitettiin erityistä huomiota kehittämissuunnitelman sisällön laatuun ja toimivuuteen siten, että olettavissa on mahdollisimman hyvät tulokset ja merkittävä vaikutus. Olennaista ennakoarvioinnissa on sen arviointi, miten hyvin arvioitava toiminta tulee saavuttamaan tavoitteitaan.

Käytännössä arvioinnin tuloksena syntyy johtopäätöksiä suunnitelman osuvuudesta sekä toimenpidesuosituksia suunnittelun suuntaamiseksi siten, että toiminnan tavoitteiksi asetetut vaikutukset saavutetaisiin mahdollisimman hyvin ja tehokkaasti ja siten, että hyödynsaajia palvellaan jatkossa entistäkin tehokkaammin ja tuloksellisemmin.

Työssä on sovellettu logiikkaa, jonka lähtökohtana ovat kehittämistarpeet ja lopputuloksena tulisi olla kehittämistarpeisiin vastaavat vaikutukset (kuva 1.). Oleellista logiikassa on sen selvittäminen, tehdäänkö kehittämistyössä oikeita asioita, tehdäänkö toimenpiteet oikein ja miten toteutetut toimenpiteet lopulta vastaavat asetettuihin tavoitteisiin ja ratkaisevat tunnistettuja kehittämistarpeita.

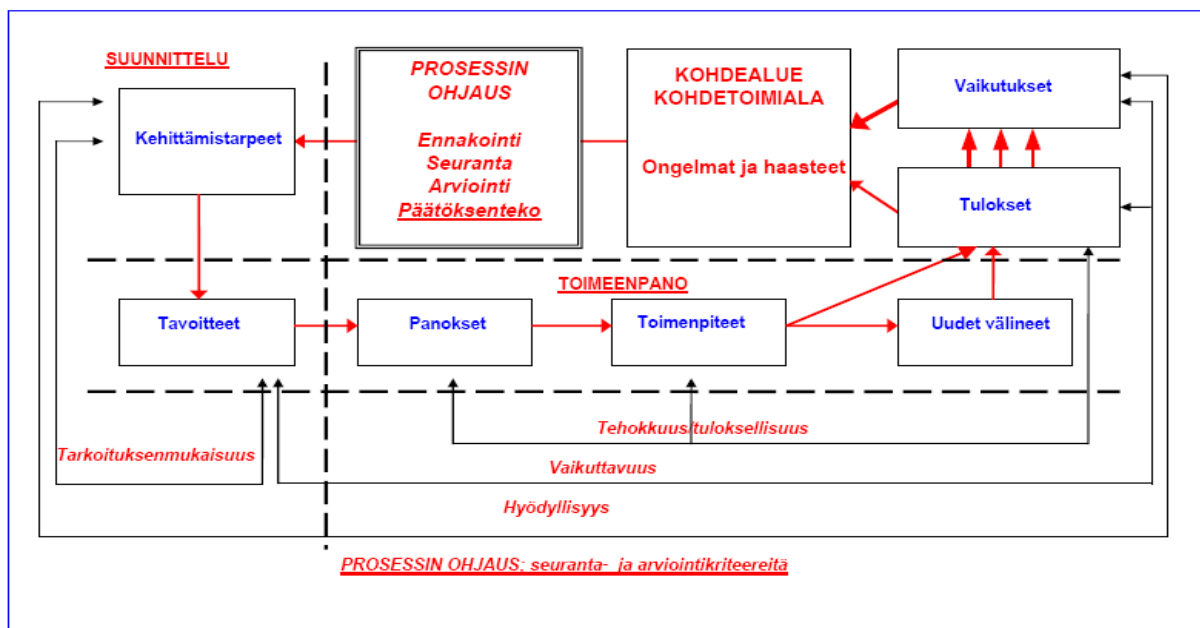
Työssä on sovellettu myös ns. sinisen valtameren strategiaa erityisesti arviointikysymyksissä, joissa etsitään vastausta siihen, kuinka kehittämissuunnitel-

Kuva: YHA-kuvapankki Tuomo Björksten

maa tulisi muuttaa. Strategiaan sisältyy seuraava vähennä - luovu - vahvista - luo -nelikenttä (http://www.soste.fi/media/arvioinnin-tietopankki/boc_tyokalupakki.pdf):

- Mitä toimintaa voidaan vähentää?
- Mistä voidaan luopua kokonaan?
- Mitä olemassa olevaa pitää vahvistaa?
- Mitä uutta pitää luoda?

Kuva 1. Prosessimalli arvioinnin viitekehyksenä.

Arvioinnin aineistot

Ennakoarviointi on toisaalta sisällönanalyysiä olemassa oleviin strategioihin, viitekehyksiin, politiikkoihin ym. maaseudun kehittämisen tahtoa kuvaaviin asiakirjoihin nähden ja toisaalla konsultatiivista, kehitettävää arviointia. Arviointi painottuu vahvasti olemassa olevien asiakirjojen perustalle. Asiakirjoja täydennetään arvioitsijan omalla triangulaatioon perustuvalla tiedonhankinnalla, mikä tässä ennakoarvioinnissa perustuu pääosin asiantuntijahaastatteluihin.

Työssä hyödynnettiin lähdemateriaalina mm. seuraavia asiakirjoja: Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020, Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020, Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020, Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2007–2013 väliarviointi. Arvioinnissa huomioitiin myös Etelä-Savossa vaikuttavat muut, keskeiset kehittämistä linjaavat suunnitelmat ja ohjelmat, kuten alueen Leader-ryhmien suunnitelmat. Arvioinnissa hyödynnettiin lisäksi kahden muun itäsuomalaisen maakunnan eli Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon vastaavia kehittämissuunnitelmia.

Valmista aineistoa täydennettiin omalla tiedonhankinnalla eli teemahaastatteluilla. Haastattelut toteutettiin henkilökohtaisina puhelinhaastatteluina touko-kesäkuussa 2015. Haastatteluja kohdistettiin niin kehittämissuunnitelman valmistelun ja toteutumisen kannalta keskeisille toteuttajille ja sidosryhmille kuin alueen /kehittämissuunnitelman ulkopuolisille asiantuntijoille. Alueen toimijoilta saatiin näkemyksiä etenkin suunnitelman toimeenpanoon liittyen ja alueen / suunnitelman ulkopuolisilta henkilöiltä puolestaan tehtyjen valintojen – tavoitteiden ja toimenpiteiden – osuuteen. Haastateltavista tavoitettiin ja haastateltiin 17 /22 henkilöä (alueen toimijoista 12/16 ja alueen / suunnitelman ulkopuolisista 5 /6). Haastatellut alueen toimijat edustavat alueen toimintaryhmiä, hanketoiteuttajia ja muita sidosryhmiä, ulkopuoliset asiantuntijat puolestaan maaseudun tutkimusta ja arviointia sekä maaseutu-/aluehallintoa valtakunnantasolla. Lisäksi ELY-keskuksen henkilöstölle esitettiin täsmentäviä kysymyksiä kehittämissuunnitelmaan liittyen.

Valmiin ja itse kerätyn materiaalin osalta menetelmänä käytettiin dokumenttianalyysiä ja matriisitarkasteluja.

3. Kehittämissuunnitelma ja Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategia

Tässä luvussa tarkastellaan, kuinka Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma vastaa alueen maaseutustrategiassa esitettyjä tavoitteita ja onko kehittämissuunnitelmaa syytä muuttaa, että se vastaisi paremmin maaseutustrategiaa.

Luvussa vastataan seuraaviin arviointikysymyksiin:

- **Kuinka kehittämissuunnitelma vastaa maaseutustrategiassa esitettyjä tavoitteita?**
- **Kuinka kehittämissuunnitelmaa tulisi muuttaa, jotta se vastaisi paremmin alueen maaseutustrategian painopisteisiin ja vision toteutumismahdollisuuksiin?**

Etelä-Savon maaseutustrategian visiona on: *”Ihmisläheinen ja innostava Etelä-Savon maaseutu on vuonna 2020 laadukkaan sinivihreän talouden ennakkoluuloton edelläkävijä.”* Strategiassa on avattu sinivihreän talouden käsitettä siten, että sen mukaan Etelä-Savossa tartutaan vihreän talouden mahdollisuuksiin hyödyntämällä monipuolisesti (ja ekologisesti kestäväällä tavalla) myös alueen puhtaita vesistöjä ja runsaita kalakantoja. Maaseutustrategia vuosille 2014–2020 muodostuu kolmesta painopisteestä, joiden alle on määritelty tarkempia tavoitteita kolme kuhunkin. Maaseutustrategian painopisteet ovat:

- 1) Vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita.

- 2) Parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla.

- 3) Kehitetään maaseudun elinkeinoja.

Nämä painopisteet kytkevät strategian osaksi muita alueen kehitystä keskeisesti ohjaavia ohjelmia ja strategioita. Painopisteiden ja tavoitteiden toteutuksessa huomioidaan myös taloudellinen, sosiaalinen, ekologinen ja kulttuurinen kestävyys, joita painotetaan koko strategian läpileikkaavina teemoina.

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma-luonnoksessa vuosille 2014–2020 todetaan, että maaseutustrategia antaa yhteisen suunnan maaseudun kehittämiselle ja sen painopisteitä toteutetaan maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 strategisissa kehittämissuunnitelmissa esitetään toimenpiteet alueen maaseutustrategian toteuttamiseksi.

Seuraaviin kolmeen taulukkoon on koottu Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteet kehittämiskokonaisuuksittain (rivit) ja alueen maaseutustrategian painopisteet tavoitteineen (sarakkeet). Taulukoissa vertaillaan kehittämissuunnitelman ja -strategian tavoitteita toisiinsa ja haetaan siten niiden välisiä vastaavuuksia. Se, missä määrin tavoitteet näyttävät vastaavan toisiaan, ilmaistaan taulukon kolumnissa väreillä.

Kuva: ELY-keskusten kuvapankki

Ensimmäisenä tarkastelussa ovat kehittämissuunnitelman Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet suhteessa maaseutustrategiaan (seuraava taulukko).

KEHITTÄMISSUUNNITELMA Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen	KEHITTÄMISSTRATEGIA								
	Vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita			Parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla			Kehitetään maaseudun elinkeinoja		
	infrastruktuuri	palvelut	ympäristö	nuorten työllistyminen ja laadukas arki	kylien vireys	vaikutusmahdollisuudet	yritysten kilpailukyky	luonnonvarojen hyödyntäminen	luomu ja paikallisuus
Maatalouden rakenteen ja kannattavuuden parantaminen, tuotannon tehostaminen ja nykyaikaistaminen sekä riskienhallinta									
Paikallisten ja luomuelintarvikkeiden käytön lisääminen									
Elintarvikeketjujen ja markkinoinnin kehittäminen sekä innovatiivisuuden kehittäminen									
Tuotannon ja rakennekehityksen jatkuvuuden turvaaminen maataloilla ja muissa maaseutuyrityksissä									
Nuorten työllistymisen edistäminen									
Yritysten kilpailukykyyn parantaminen									
Luonnonvarojen hyödyntämisen lisääminen (metsät ja kalavarat)									
Uusien innovaatioiden edistäminen ja uuden liiketoiminnan kehittäminen (mm. uusiutuvan energian tuotantoon liittyvän yritystoiminnan kehittäminen ml. suljetun kierron liiketoiminta ja biotalous)									

Vastaa	Vastaa osittain	Ei vastaa	Voi vastata
--------	-----------------	-----------	-------------

Taulukko 1. Kehittämissuunnitelman ja maaseutustrategiassa esitettyjen tavoitteiden vastaavuus kehittämissuunnitelman Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen -kehittämiskokonaisuuden osalta.

Etelä-Savon maaseutustrategian painopisteistä *maaseudun elinkeinojen kehittämistä* on määrä toteuttaa kaikilla maaseudun kehittämissuunnitelman Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen -kehittämiskokonaisuuden kehittämistavoitteilla. **Parhaiten suunnitelmalla vastataan** maaseutustrategian tavoitteeseen, jossa pyritään parantamaan yritysten kilpailukykyä. Siihen vastataan tämän kehittämissuunnitelman koko tavoitearsenaalilla. Myös strategian tavoitetta luonnonvarojen kestävä hyödyntämisen lisäämiseksi tuetaan usealla suunnitelman kehittämistavoitteella. Strategiassa olevaa Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen -kehittämiskokonaisuuden tavoitetta, jossa pyritään edistämään luomua ja paikallisuutta, tuetaan suoraan vain yhdellä tämän kehittämissuunnitelman kehittämissuunnitelman tavoitteella (Paikallisten ja luomuelintarvikkeiden käytön lisääminen). Siihen löytyy kuitenkin osittainen yhteys kaikista muistakin kehittämissuunnitelman kehittämissuunnitelman tavoitteista lähinnä paikallisuuden korostamisen osalta. Näin sen vuoksi, että paikallisuus voidaan ym-

märtää laajemminkin paikallisena toimintana kuin vain paikallisiin elintarvikkeisiin liittyvänä asiana.

Maaseudun kehittämissuunnitelman Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen -kehittämiskokonaisuuden kehittämistavoitteilla **tuetaan maaseutustrategian painopisteistä vähiten ihmisten hyvinvoinnin parantamista maaseudulla**, kun strategiaa tulkitaan kirjaimellisesti. Tässä strategian painopisteessä tavoitteina ovat nuorten työllistymisen ja laadukkaan arjen edistäminen maaseudulla, kylien vireyden edistäminen sekä vaikutusmahdollisuuksien parantaminen. Ko. tavoitteet ovat strategiaperusteella enimmäkseen sellaisia, joihin pyritään yleisten kehittämishankkeiden ja Leader-toiminnan kautta. Strategian tavoitteesta edistää nuorten työllistymistä ja laadukasta arkea on kuitenkin suora yhteys kehittämissuunnitelman kahteen tavoitteeseen: Tuotannon ja rakennekehityksen jatkuvuuden turvaaminen maataloilla ja muissa maaseutuyrityksissä ja Nuorten työllistymisen edistäminen. Lisäksi strategian nuorten työllistymisen ja laadukkaan arjen edistämistavoitteesta voi

nähdä osittaisen yhteyden myös muihin kehittämissuunnitelman tämän kehittämiskokonaisuuden tavoitteisiin. Tuotannon ja rakennekehityksen jatkuvuuden turvaaminen maatiloilla ja muissa maaseutuyrityksissä ja Nuorten työllistymisen edistäminen ovat kehittämissuunnitelman tavoitteita, joilla on osittainen vastaavuus myös strategian tavoitteeseen edistää kylien vireyttä, kun siinä pyritään luomaan maaseudulle uutta yritystoimintaa sekä palveluja. Ihmisten hyvinvoinnin parantamisen painopisteessä Vaikutusmahdollisuuksien parantaminen -tavoitteesta voidaan nähdä mahdollinen yhteys kehittämissuunnitelman tavoitteeseen Uusien innovaatioiden edistäminen ja uuden liiketoiminnan kehittäminen, mikäli uudet innovaatiot tai liiketoimintajollain ulottuvuudella kytkeytyvät vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseen esimerkiksi vaikuttamalla energiaomavaraisuuden lisäämiseen.

Maaseutustrategian ensimmäistä painopistettä, *maaseudun elinvoimaisuutta edistävien rakenteiden vahvistamista*, ei mikään maaseudun kehittämissuunnitelman Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen -kehittämiskokonaisuuden kehittämistavoite tue täysin. Sen sijaan tähän strategian painopisteeseen sen kolmen tavoitteen osalta pyritään osittain usean kehittämissuunnitelman tavoitteen avulla. Lisäksi tavoitteiden vastaavuutta voisi olla strategian Kehitetään palveluja asiakaslähtöisesti -tavoitteen kohdalla niin kehittämissuunnitelman Tuotannon ja rakennekehityksen jatkuvuuden turvaaminen maatiloilla ja muissa maaseutuyrityksissä - tavoitteen kuin Nuorten työllistymisen edistäminen -tavoitteenkin kanssa. Se edellyttää kuitenkin, että kehittämissuunnitelman tavoitteiden mukaisesti asiakaslähtöistä palvelujen kehittämistä tehdään rakennekehityksen tai nuorten työllistymisen merkeissä.

Seuraavaksi tarkastellaan kehittämissuunnitelman Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteita suhteessa maaseutustrategiaan (seuraava taulukko).

KEHITTÄMISSUUNNITELMA Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet	KEHITTÄMISSTRATEGIA								
	Vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita			Parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla			Kehitetään maaseudun elinkeinoja		
	infrastruktuuri	palvelut	ympäristö	nuorten työllistyminen ja laadukas arki	kylä vireys	vaikutusmahdollisuudet	yritysten kilpailukyky	luonnonvarojen hyödyntäminen	luomu ja paikallisuus
Yritysten kilpailukykyyn parantaminen (maa-, metsätalous- ja mikroyrittäjien liiketoimintaosaaminen sekä alueiden välinen ja kv. verkostoituminen)									
Luonnonvarojen hyödyntämisen lisäämiseen liittyvä osaaminen (metsät, suljetun kierron uusiutuvan energian tuotanto, järviluonto ja kalatalous)									
Luomun edistäminen, lähiruoka (lyhyet toimitusketjut, markkinointi, kv. luomuosaaajien verkosto)									
Paikallisten vahvuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntäminen									
Eiintarvikeketjun, matkailun, hyvinvointialan ja palveluiden kehittäminen									
Edistetään nuorten työllistymistä ja laadukasta arkea maaseudulla									
Kylä vireyden edistäminen									
Vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen (mm. monipaikkasujien osalta, kuntakeskusten ja kaupunkien vuorovaikutus, nuorten työllistyminen ja kulttuuripalvelut)									
Maaseudun infrastruktuurin parantaminen (kyläverkot ym.)									
Kehitetään palveluja asiakaslähtöisesti									

Vastaa	Vastaa osittain	Ei vastaa	Voi vastata
--------	-----------------	-----------	-------------

Taulukko 2. Kehittämissuunnitelman ja maaseutustrategiassa esitettyjen tavoitteiden vastaavuus kehittämissuunnitelman Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet -kehittämiskokonaisuuden osalta.

Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteista **suurin osa vastaa täysin** maaseutustrategian *Kehitetään maaseudun elinkeinoja* -painopisteen tavoitteisiin. Yritysten kilpailukyvyn parantamisen tavoitteeseen yhteys on vahvin, mutta myös luonnonvarojen kestävän hyödyntämisen lisäämisen kanssa kehittämissuunnitelman tavoitteilla on useita selviä yhtymäkohtia. Luomun ja paikallisuuden edistämistä puolestaan tehdään sekä asiaan samansisällöisesti pureutuvasa kehittämisohjelman tavoitteessa että tavoitteessa hyödyntää paikallisia vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Strategian tavoitetta luomun ja paikallisuuden lisäämiseksi voitaneen myös tukea edistämällä nuorten työllistymistä ja laadukasta arkea maaseudulla, kun ne tehdään ao. teemoihin liittyen.

Tässä kehittämissuunnitelman **vähäisin vastaavuus** on maaseutustrategian *Vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita* -painopisteen tavoitteiden kanssa. Etenkään maaseudun infrastruktuurin tason parantamiseen ei Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteista tahdo löytyä vastaavuutta. Poikkeuksena tästä on kehittämissuunnitelman tavoite, jolla sananmukaisesti pyritään maaseudun infrastruktuurin parantamiseen lähinnä kyläverkkojen osalta. Maaseutustrategiassa ko. tavoitteen sisälle on kuitenkin ladattu myös huomattavasti vaativampi kohde eli tieverkoston kunnan

parantaminen ml. alempi tieverkosto, mihin ei maaseutus suunnitelman rahoituksella ole mahdollista pureutua. Palvelujen asiakaslähtöisen kehittämisen osalta vastaavuutta on kuitenkin joko osin tai täysin koko kehittämissuunnitelman tavoitteiden laajuudessa. Strategian Parannetaan maaseudun ympäristön tilaa -tavoite voisi lisäksi olla tuettavissa kehittämissuunnitelman Kylien vireyden edistäminen -tavoitteen avulla. Se edellyttää, että kylien vireyden edistämiseen sisältyy strategiassa kuvattu pyrkimys ylläpitää ja lisätä tietoisuutta maaseudun kulttuuriympäristön arvoista ja tukea niiden vaalimista, hoitoa ja esittelyä.

Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet -kehittämiskokonaisuuden useimmat tavoitteet tukevat osittain maaseutustrategian *Parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla* -painopistettä sille strategiassa määritellyissä tavoitteissa. Nuorten työllistymisen ja laadukkaan arjen sekä kylien vireyden edistämisen ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamisen strategiin tavoitteisiin on kehittämissuunnitelmassa myös täysin vastaavat tavoitteensa. Lisäksi kylien vireyden edistämistavoitetta voitaneen tukea parantamalla yritysten kilpailukykyä ja edistämällä lähiruoka-asiaa. Myös strategian tavoitetta vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseksi lienee mahdollista edistää kehittämällä elintarvikeketjua, matkailua, hyvinvointialaa ja palveluita strategian tavoitetta silmällä pitäen tässä kehittämissuunnitelman **vähäisin vastaavuus** on maaseutustrategian *Vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita* -painopisteen tavoitteiden kanssa. Etenkään maaseudun infrastruktuurin tason parantamiseen ei Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteista tahdo löytyä vastaavuutta. Poikkeuksena tästä on kehittämissuunnitelman tavoite, jolla sananmukaisesti pyritään maaseudun infrastruktuurin parantamiseen lähinnä kyläverkkojen osalta. Maaseutustrategiassa ko. tavoitteen sisälle on kuitenkin ladattu myös huomattavasti vaativampi kohde eli tieverkoston kunnan

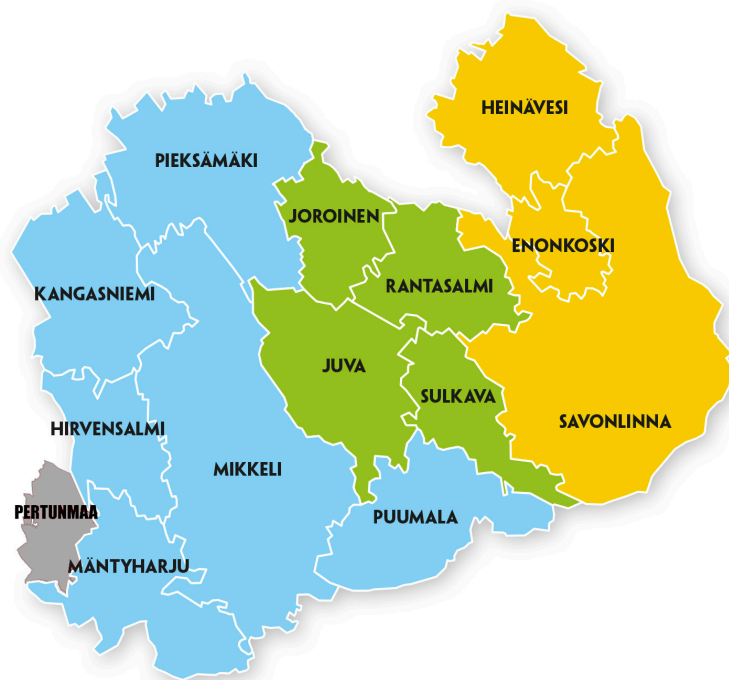
Maaseutustrategian ja kehittämissuunnitelman vastaavuuden tarkastelussa viimeisenä ovat kehittämissuunnitelman Ympäristöhoito ja muut kehittämistoimenpiteet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet suhteessa maaseutustrategiaan (seuraava taulukko).

KEHITTÄMISSUUNNITELMA Ympäristöhoito ja muut kehittämistoimenpiteet	Vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita			Parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla			Kehitetään maaseudun elinkeinoja		
	infrastruktuuri	palvelut	ympäristö	nuorten työllistyminen ja laadukas arki	kylien vireys	vaikutusmahdollisuudet	yritysten kilpailukyky	luonnonvarojen hyödyntäminen	luomu ja paikallisuus
Maatalouden aiheuttaman ympäristökuormituksen vähentäminen maaperään, vesistöihin ja ilmaan									
Maatalousympäristöihin liittyvän luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen									
Luonnonmukaisen tuotannon edistäminen									

Vastaa	Vastaa osittain	Ei vastaa	Voi vastata
--------	-----------------	-----------	-------------

Taulukko 3. Kehittämissuunnitelman ja maaseutustrategiassa esitettyjen tavoitteiden vastaavuus kehittämissuunnitelman Ympäristöhoito ja muut kehittämistoimenpiteet -kehittämiskokonaisuuden osalta.

Leader-toimintaryhmien alueet Etelä-Savossa: (vasemmalta) Veejajakaja ry, Rajupusu Leader ry ja Piilymies ry (Pertunmaa on osa Päijänne Leader ry:n aluetta)

Ympäristönhoito ja muut kehittämistoimenpiteet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet **osuvat parhaiten** maaseutustrategian *Vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita* -painopisteen tavoitteisiin. Strategian Parannetaan maaseudun ympäristön tilaa -tavoitetta tällä kehittämissuunnitelman ympäristönhoidon kehittämiskokonaisuudella tuetaan kaikkien tavoitteidensa kautta täysin. Palvelujen asiakaslähtöisen kehittämisen tavoitetta kehittämiskokonaisuudella tuetaan osittain. Strategiaan sisältyvää infrastruktuurin tason parantamisen tavoitetta tuetaan osittain vähentämällä ympäristökuormitusta, mikäli siihen sisältyvät ratkaisut liittyvät lähienergiaan tai jätehuollon kehittämiseen.

Tässä kehittämiskokonaisuudessa **ei näyttäisi yksikään tavoite tukevan** maaseutustrategian *Parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla* -painopistettä sille strategiassa määritellyissä tavoitteissa.

Maaseutustrategian *Kehitetään maaseudun elinkeinoja* -painopisteen tavoitteita kehittämissuunnitelman Ympäristönhoito ja muut kehittämistoimenpiteet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet tukevat enimmäkseen osittain. Strategian tavoitetta luomun ja paikallisuuden edistämiseksi tuetaan kehittämissuunnitelmasta tässä kehittämiskokonaisuudessa kaikkien tavoitteidensa kautta mutta vain osittain, koska paikallisuuden edistäminen ei kehittämissuunnitelman tavoitteista tässä yhteydessä tule esiin. Vaikka tällä hetkellä kehittämissuunnitelman ja strategian välistä yhteyttä ei olekaan nähtävissä, strategian tavoitetta

luonnonvarojen kestävä hyödyntämisen lisäämiseksi voitaneen tukea kehittämissuunnitelmasta ympäristönhoidon toimenpitein innovatiivisten uusien toimien avulla esim. energiaratkaisujen kohdalla.

Maaseutusuunnitelman tavoitteiden valinta maaseutustrategiaan nähden

Etelä-Savon maakunnallisissa kehitysnäkymissä (Alueelliset kehitysnäkymät 1/2015, s. 126) pidetään hyvin mahdollisena, että maakuntaan avautuu uusia kasvunäkymiä puun kysynnän kasvusta mm. biotuotteiden valmistukseen. Lisäksi alueella tuotettujen ja jalostettujen elintarvikkeiden kysynnän kerrotaan olleen kasvussa ja luomutuotteiden ja -tuotannon lisäämiseen todetaan löytyvän tahtoa. Matkailulle ja vapaa-ajan asumiselle ja niiden kehittämiseksi alueella arvioidaan myös olevan edellytyksiä ja Venäjän läheisyyden koetaan tarjoavan alueen kehittämiseksi runsaasti uusia ja vielä hyödyntämättömiä mahdollisuuksia. Saavutettavuuden kannalta ongelmia Etelä-Savossa aiheuttaa ns. alemman tieverkon kunto. Kuitenkin pientiestön merkitys on suuri maaseudulla tapahtuvien kuljetusten ja ihmisten liikkumisen kannalta (mm. puun korjuu ja kuljetus, maatilojen maitokuljetukset, maaseutumatkailu, mökkeily). Digitaalisen liiketoiminnan rakentaminen ja digitaalisten palvelujen saavutettavuus puolestaan ovat haasteellisia laajalla, vesistöjen rikkomalla ja harvaan asutulla maaseudulla.

Kun maaseudun kehittämisstrategiaa tarkastellaan edellä esitettyjä alueellisia kehitysnäkymiä vasten, voidaan maaseutustrategian tavoitteiden todeta nousevan pitkälti samojen havaintojen pohjalta. Tilannekuva näissä dokumenteissa on yhdenmukainen. Maaseutustrategia ei kuitenkaan osoita, miten siihen valitut painopisteet ja painopisteisiin nostetut tavoitteet tulisi keskenään painottaa. Tämä painotus tehdään ensisijaisesti maaseutus suunnitelman puolella. Siihen taas tuo oman sävynsä ohjelman rahoitustaus-ta eli Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma ja maaseuturahasto.

Ennakoarvioinnin yhteydessä tehdyissä ulkopuo-listen asiantuntijoiden haastatteluisa kysyttiin, **ovatko kehittämissuunnitelman keskeiset tavoitteet haastateltavien mielestä oikein valittuja suhteessa alueen maaseutu strategiaan.** Ulkopuoliset asiantuntijat eivät kovin hanakasti lähteneet arvostelemaan tehtyjä valintoja vaan näkivät ne pääpiirteissään samansuuntaisina alueen maaseutu strategiaan nähden. Kuitenkin useimmat haastatelluista asiantuntijoista saivat strategiaa ja suunnitelmaa vertaillen vaikutelman, että maaseudun elinkeinojen kehittämisen painopisteet tulevat kehittämissuunnitelmasta esille vahvemmin kuin ne ovat strategiassa. Kilpailukyky ja investoinnit taas muodostavat perustan elinkeinojen kehittämiseen. Ratkaisua ei kuitenkaan pidetty huonona, päinvastoin.

Haastatteluisa tuotiin esille myös kehittämissuunnitelmasta syntyvä vaikutelma, että siihen on ladattu hyvin paljon kehitettäviä asioita, eikä niistä tärkeimpiä korosteta riittävän selvästi. Se ei siis oikein hahmottunut, mitä varsinkin pitäisi tehdä Etelä-Savon maaseudun kehittämiseksi. Tässä tunnistettiin kehittämisen helmasynti, että tavoitellaan paljon hyviä asioita, mutta niitä on liikaa. Se taas kosta tuu vaikuttavuuden menettämisenä.

Kehittämissuunnitelman ja alueen toimintaryhmien strategioiden yhdenmukaisuus

Mikkelin seudulla toimivan Veej'jakajan strategiset painopisteet ovat maaseutu asuminen edistäminen, maaseudun elinkeinorakenteen monipuolistaminen, turvallisen ja puhtaan ympäristön hyödyntäminen sekä nuorten sitouttaminen kotiseutunsa kehitykseen. Juvan seudulla toimiva Rajupusu Leaderin strategiset painopisteet sisältävät laajasti elinkeinoelämän kehittämisen, asumisen ja vapaa-ajan aktiviteettien kehittämisen, matkailun kehittämisen sekä yhteisölli-

syyden ja vaikuttamisen parantamisen. Savonlinnan seudulla toimivan Piällysmiehen strategisina tavoitteina on tukea palvelutoimintaa ja maaseutu asumista, ihmisten hyvinvointia, kestävästä kehitystä ja elinkeinoja sekä panostaa nuoriin. Toimintaryhmillä on hanke- ja yritysrahoituksen painotuksessa tavoitteena, että yritysrahoitukseen suunnataan 40 % ja kehittä mishankkeisiin 60 % rahoituksesta. (Manner-Suomen maaseudun kehittä misohjelman 2007–2013 vuosiker tomus vuosilta 2007–2014, s. 12.)

Maaseutu strategiaassa on runsaasti tavoitteita, joi hin voidaan pyrkiä toimintaryhmien paikallislähtöisen toiminnan avulla. Maaseudun elinvoimaisuutta vahvistavien rakenteiden ja maaseudun ihmisten hyvinvoinnin parantamiseen tähtäävissä painopisteissä kaikki tavoitteet ovat sellaisia. Myös maaseudun elinkeinojen kehittäminen muiden kuin maatalouden ja maati lojen yritystoiminnan rahoittamisen osalta kuuluu luontevasti toimintaryhmien tehtäviin. Esimerkiksi Ra jupusu Leaderin kehittä misstrategiassa todetaan, että toimintaryhmän paikallinen maaseudun kehittä misohjelma tarjoaa räätälöidyt välineet ylemmän tason ohjelmien linjausten toteuttamiselle paikalliseen ympäristöön ja paikallisille tekijöille. Lisäksi siinä sanotaan, että valitut painopistealueet ja toimenpidevalikoimat kuvastavat paikallisista tarpeista avoimen valmistelun tuloksena syntynyttä alueen yhteistä näkemystä tulevaisuuden tavoitetilasta ja keinoista sen saavuttami seksi. (Rajupusu Leader ry:n paikallinen maaseudun kehittä misstrategia, ohjelmakausi 2014–2020, s. 19.)

Kehittä missuunnitelmaluonnoksessa kerrotaan alueen Leader-toiminnan näkymistä (luku 2.4) sekä toimintaryhmien kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja siihen liittyvästä työnjaosta (luku 4.3), mikä on suunnitelman mukaan määrä vahvistaa yhteistyösopimuk sella. Vaikka toimintaryhmien rooli tätä kautta suunnitelmassa tuodaankin esille, toimintaryhmien omien strategioiden painotuksia suunnitelmassa ei ole voitu vielä esittää. Niitä ei tuossa vaiheessa vielä ollut laadittu puhumattakaan siitä, että toimintaryhmiä olisi jo valittu uudelle ohjelmakaudelle. Ehkä ainakin osittain siitä johtuen Etelä-Savon maaseudun kehittä misstrategian ja kehittä missuunnitelman tavoitteiden vastaavuutta tarkasteltaessa strategian elinvoimaisuutta edistävien rakenteiden ja ihmisten hyvinvoinnin parantamisen painopisteissä tavoitteiden vastaavuus jää enimmäkseen osittaiseksi. Alueen kolmen Leader-ryhmän strategiat ovat valmistuneet v. 2014 ja niitä on toki nyt mahdollista hyödyntää. Esimerkiksi kehittä missuunnitelman luku 2.4 voidaan kirjoittaa uudelleen nyky tiedon valossa.

Johtopäätökset ja suositukset

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteet ovat sisällöltään hyvin yhdensuuntaiset Etelä-Savon maaseudun kehittämisstrategian kanssa ja ne tukevat strategiaa joko suoraan tai välillisesti strategian eri painopisteissä ja tavoitteissa.

Tarkasteltaessa kehittämissuunnitelman ja -strategian välisiä vastaavuuksia tavoitetasolla on syytä korostaa, että ohjelmallisuus toteutuu parhaiten juuri silloin, kun tavoitteista osa vastaa toisiaan täysin, osa osittain ja osan kohdalla vastaavuutta ei ole nähtävissä. Sillä tavoin toiminta painottuu strategisten tavoitteiden toteuttamisessa tiettyihin kehittämissuunnitelman tavoitteisiin tähtääviin toimenpiteisiin, eivätkä kaikki strategian tavoitteet ole tähtäimessä kaikessa suunnitelmasta tuetussa tekemisessä.

Maaseutustrategian kolmesta painopisteestä (1. vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita, 2. parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla ja 3. kehitetään maaseudun elinkeinoja) eniten suunnitelmassa on toimenpiteitä maaseudun elinkeinojen kehittämiseksi, erityisesti yritysten kilpailukyvyyn parantamiseksi. Kehittämissuunnitelmassa on toteutusmahdollisuus jokaiselle maaseudun kehittämisstrategian kolmessa painopisteessä olevalle tavoitteelle. Tosin joidenkin strategisten tavoitteiden kohdalla kehittämissuunnitelman tuki jää kapea-alaiseksi. Heikoin vastaavuus suunnitelmassa on strategian infrastruktuurin tason parantamisen osalta, mikä kehittämissuunnitelman resurssit huomioon ottaen kuitenkin tuntuu oikealta valinnalta. Kehittämissuunnitelmassa onkin tähän liittyen todettu, että haja-asutusalueiden infran tukemiseen on maakuntaohjelmassa paremmat mahdollisuudet.

Maaseudun elinkeinoja kehitetään etenkin maatalojen ja maaseudun muiden yritysten kehittämishankkeiden kautta, siis investoimalla ja toteuttamalla muita yrityshankkeita. Tuota maaseutustrategian painopistettä tuetaan huomattavan paljon myös kehittämissuunnitelman kehittämishankkeiden ja yleishyödyllisten investointihankkeiden kehittämiskokonaisuudessa. Ko. kehittämiskokonaisuus tukeekin elinkeinojen kehittämisen painopistettä laaja-alaisemmin kuin strategian muita painopisteitä.

Maaseutustrategia ei osoita, miten siihen valitut painopisteet ja painopisteisiin nostetut tavoitteet tulisi keskenään painottaa. Tämä painotus tehdään ensisijaisesti maaseutus suunnitelman puolella. Siihen taas selvästi tuo oman sävynsä ohjelman rahoitustausta eli Manner-Suomen maaseudun ke-

hittämishankkeisiin. Sen myötä kehittämissuunnitelma painottaa maatalojen kehittämistä enemmän kuin maaseutustrategian perusteella voisi odottaa. Toisaalta kehittämistyö, joka kohdistetaan ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen – maaseudun arkeen, kylien vireyteen ja vaikutusmahdollisuuksiin – jää kehittämissuunnitelmassa vähemmälle. Painotus on kirjotettu suunnitelmaan myös tavoitteellisen rahoitusjakautuksen muodossa: 60 % yritysrahoitukseen, 40 % kehittämishankkeisiin.

Paikallisten toimintaryhmien strategiatyötä ja niistä laadittuja dokumentteja voidaan nyt hyödyntää, kun kirjoitetaan maaseudun kehittämissuunnitelman lopullista versiota. Esimerkiksi kehittämissuunnitelman luku 2.4 on syytä kirjoittaa uudelleen tämänhetkiseen tietoon perustuen. On syytä myös tarkistaa, ovatko toimintaryhmien tekemät strategiset valinnat sellaisia, että ne vaikuttavat myös muilta osin kehittämissuunnitelman linjauksiin.

Kuva: ELY-keskusten kuvapankki

4. Kehittämissuunnitelma ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma

Tässä luvussa tarkastellaan ensinnäkin Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman vastaavuutta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 kanssa. Tarkastelun lähtökohtana ovat valtakunnallisessa kehittämisohjelmassa esitetyt prioriteetit eli tavoitteet ja Etelä-Savon kehittämissuunnitelman tavoitteet. Toiseksi pohditaan kuinka monipuolisesti ja vaikuttavasti valtakunnallista maaseutuohjelmaa hyödynnetään Etelä-Savon maaseutus suunnitelmassa ja onko kehittämissuunnitelmaa syytä muuttaa, että sitä voidaan toteuttaa paremmin maaseutuohjelman toimenpiteiden avulla.

Luvussa vastataan seuraaviin arviointikysymyksiin:

- **Kuinka Manner-Suomen maaseutuohjelman tavoitteet ja kehittämissuunnitelma vastaavat toisiaan, hyödynnetäänkö maaseutuohjelmaa monipuolisesti ja vaikuttavasti kehittämissuunnitelmassa?**
- **Kuinka kehittämissuunnitelmaa tulee muuttaa, jotta sitä voidaan paremmin, monipuolisemmin ja vaikuttavammin toteuttaa maaseutuohjelman toimenpiteiden avulla?**

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa 2014–2020 on asetettu kolme laajaa, strategista painopistettä ja kuusi prioriteettia eli tavoitetta (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020):

- 1) Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen maa- ja metsätaloudessa sekä maaseudulla
- 2) Maatalouden kilpailukyvyn ja maatilojen elinkelpoisuuden lisääminen
- 3) Elintarvike- ja non food -ketjun organisoitumisen ja maatalouden riskienhallinnan edistäminen
- 4) Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen
- 5) Voimavarojen tehokkaan käytön sekä vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen maatalous-, elintarvike- ja metsäsektoreilla
- 6) Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseutualueilla

Ohjelman läpäiseviä tavoitteita ovat ympäristö, ilmasto ja innovatiivisuus. Kukin prioriteetti jakautuu tarkempiin kohdealoihin, joilla voidaan ottaa käyttöön tietyt ohjelman toimenpiteet, ts. kaikki toimenpiteet eivät ole käytettävissä kaikilla kohdealoilla (ks. liite 1.). Ohjelman toimenpidevalikoimaan kuuluu 11 toimenpidettä (joilla on myös alatoimenpiteitä):

- 01 – Tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet
- 02 – Neuvonta-, tilanhoito- ja lomituspalvelut
- 04 – Investoinnit fyysiseen omaisuuteen
- 06 – Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen
- 07 – Peruspalvelut ja kylien kunnostus maaseutualueilla
- 10 – Maatalouden ympäristö ja ilmasto (ts. ympäristökorvaukset; vesi ja monimuotoisuus)
- 11 – Luonnonmukainen maatalous
- 13 – Tuet alueille, joilla on luonnonolosuhteista johtuvia tai muita erityisrajoitteita
- 14 – Eläinten hyvinvointi
- 16 – Yhteistyö
- 19 - Tuki yhteisölähtöiseen paikalliseen kehittämiseen (Leader)

Hanketoiminnassa käyttöön otettavia toimenpiteitä ovat pääasiassa 01, 07 ja 16 eli tiedotukseen, maaseudun palveluiden ja kylien kehittämiseen sekä yhteistyöhön liittyvät toimenpiteet. Pääosin yrittäjille suunnattuja toimenpiteitä ovat puolestaan toimenpiteet 04 ja 06. Toimenpiteet 10, 11, 13 ja 14 on kohdistettu pääasiassa aktiiviviljelijöille. Toimenpiteellä 02 annetaan maataloilille (myös yhdistykselle, joka on tehnyt ympäristökorvausjärjestelmän mukaisen ympäristösopimuksen) tilakohtaista neuvontaa. Mukana toimenpidevalikoimassa on edelleen myös leader-toiminta, jota toteuttavat paikalliset Leader-ryhmät.

Seuraaviin kolmeen taulukkoon on koottu Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteet kehittämissuunnitelmasta (rivit) ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020

tavoitteet (sarakeet). Taulukoissa vertaillaan alueen kehittämissuunnitelman ja valtakunnallisen kehittämissuunnitelman tavoitteita toisiinsa. Se, missä määrin ta-

voitteet näyttävät vastaavan toisiaan, ilmaistaan taulukon ko. solussa väreillä. Kirjaimet (A-E) tarkoittavat kohdealoja.

Ensimmäisenä tarkastelussa ovat kehittämissuunnitelman Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet suhteessa valtakunnalliseen maaseudun kehittämissuunnitelmaan (seuraava taulukko).

KEHITTÄMISSUUNNITELMA Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen	MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA																	
	1) Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen maa- ja metsätaloudessa sekä maaseudulla			2) Maatalouden kilpailukyvyn ja maatilojen elinkelpoisuuden lisääminen		3) Elintarvike- ja non food -ketjun organisoitumisen ja maatalouden riskienhallinnan edistäminen		4) Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen			5) Voimavarojen tehokkaan käytön sekä vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen maatalous-, elintarvike- ja metsäsektoreilla					6) Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maas.alueilla		
	A	B	C	A	B	A	B	A	B	C	A	B	C	D	E	A	B	C
Maatalouden rakenteen ja kannattavuuden parantaminen, tuotannon tehostaminen ja nykyaikaistaminen sekä riskienhallinta	Vastaa			Vastaa osittain		Vastaa osittain		Vastaa osittain			Vastaa osittain			Vastaa osittain				
Paikallisten ja luomuelintarvikkeiden käytön lisääminen	Vastaa			Vastaa osittain (A)		Vastaa osittain (A)		Vastaa osittain			Vastaa osittain (CD)					Vastaa osittain (A)		
Elintarvikeketjujen ja markkinoinnin kehittäminen sekä innovatiivisuuden kehittäminen	Vastaa			Vastaa osittain (A)		Vastaa osittain (A (voi vastata B))		Vastaa osittain			Vastaa osittain (ABCDE)					Vastaa osittain (A)		
Tuotannon ja rakennekehityksen jatkuvuuden turvaaminen maataloilla ja muissa maaseutu-yrityksissä	Vastaa			Vastaa osittain		Vastaa osittain (A)		Vastaa osittain (ABC)			Vastaa osittain (CDE)					Vastaa osittain (A)		
Nuorten työllistymisen edistäminen	Vastaa osittain (AC)			Vastaa osittain (B)		Vastaa osittain		Vastaa osittain			Vastaa osittain					Vastaa osittain (A)		
Yritysten kilpailukyvyn parantaminen	Vastaa			Vastaa osittain (A)		Vastaa osittain (A)		Vastaa osittain			Vastaa osittain (BC)					Vastaa osittain (AC)		
Luonnonvarojen hyödyntämisen lisääminen (metsät ja kalavarat)	Vastaa			Vastaa osittain		Vastaa osittain		Vastaa osittain			Vastaa osittain (CE)					Vastaa osittain (A)		
Uusien innovaatioiden edistäminen ja uuden liiketoiminnan kehittäminen (mm. uusiutuvan energian tuotantoon liittyvän yritystoiminnan kehittäminen ml. suljetun kierron liiketoiminta ja biotalous)	Vastaa			Vastaa osittain (A)		Vastaa osittain (AB)		Vastaa osittain (ABC)			Vastaa osittain (ABCDE)					Vastaa osittain (A (voi vastata BC))		

Vastaa	Vastaa osittain	Ei vastaa	Voi vastata
--------	-----------------	-----------	-------------

Solujen kirjaimet tarkoittavat kohdealoja, joihin vastaavuus löytyy /voi löytyä (ks. liite 1).

Taulukko 4. Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman ja Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteiden vastaavuus kehittämissuunnitelman Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen -kehittämiskokonaisuuden osalta.

Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittämisen -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet vastaavat valtakunnallisen ohjelman prioriteeteista **parhaiten** prioriteetteja 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen), 2 (Maatalouden kilpailukyky ja maatilojen elinkelpoisuus) ja 3 (Elintarvikeketjun organisoinnin edistäminen ja maatalouden riskienhallinta). Lähes kaikilla kehittämiskokonaisuuden tavoitteilla on löydettävissä osittainen vastaavuus prioriteettiin 6 (Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseutualueilla). **Vähäisintä** vastaavuus on prioriteettien 4 (Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen) ja 5 (Vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen) osalta ja vastaavuus on leimallisesti ”ehdollista”. Ehdollisuus johtuu siitä, että monilla kehittämiskokonaisuuden tavoitteilla voidaan edistää näitä ympäristöön liittyviä prioriteetteja, mikäli kehittämistoimia suunnataan tämän suuntaisesti. Seuraavassa tavoitteiden vastaavuutta on tarkasteltu prioriteetti kerrallaan.

Prioriteetti 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen maa- ja metsätaloudessa sekä maaseudulla)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista lähes kaikki vastaavat prioriteettiin hyvin.
- Nuorten työllistymisen edistäminen tukee prioriteettia lähinnä kohdealojen 1A ja C osalta.

Prioriteetti 2 (Maatalouden kilpailukyvyn ja maatilojen elinkelpoisuuden lisääminen)

- Maatalouden rakenteen ja kannattavuuden parantamiseen sekä tuotannon ja rakennekehityksen jatkuvuuden turvaamiseen tähtäävät tavoitteet tukevat hyvin prioriteettia.
- Paikallisten ja luomuelintarvikkeiden käyttöön liittyvä tavoite tukee prioriteettia osin (2A) lähi- ja luomuruuan osalta.
- Elintarvikeketjun ja markkinoinnin kehittämiseen, yritysten kilpailukyvyn parantamiseen ja nuorten työllistymiseen tähtäävät tavoitteet tukevat prioriteettia maatilojen osalta.
- Uusiin innovaatioihin ja liiketoimintaan liittyvä tavoite voi tukea prioriteettia (2A), mikäli tavoitteessa ei ole rajattu maataloutta /maatiloja ulkopuolelle (suunnitelmassa ei mainita koskeeko tavoite kaikkea uutta liiketoimintaa ja innovaatioita alalla kuin alalla).

Prioriteetti 3 (Elintarvike- ja non food -ketjun organisoinnin edistäminen ja maatalouden riskienhallinnan edistäminen)

- Maatalouden rakenteen ja kannattavuuden parantamiseen tähtäävä tavoite tukee prioriteettia hyvin.
- Osittaista vastaavuutta prioriteettiin on olemassa paikallisia ja luomuelintarvikkeita (3A) koskevan tavoitteen sekä elintarvikeketjun kehittämistä (3A) koskevan tavoitteen osalta.
- Elintarvikeketjun kehittämisen tavoite voi tukea myös kohdealaa 3B, mikäli innovatiivisuuden kehittäminen liittyy maatilojen riskien hallintaan.
- Tuotannon rakennekehitykseen liittyvällä tavoitteella on yhtymäkohtansa prioriteettiin (3A), myös yritysten kilpailukyvyn parantaminen vastaa suoraan kohdealaa 3A.
- Uusiin innovaatioihin ja liiketoimintaan liittyvä tavoite voi tukea prioriteettia (3AB), mikäli tavoitteessa ei ole rajattu maataloutta /maatiloja ulkopuolelle (suunnitelmassa ei mainita koskeeko tavoite kaikkea uutta liiketoimintaa ja innovaatioita alalla kuin alalla).

Prioriteetti 4 (Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista paikallisten ja luomuelintarvikkeiden käytön lisääminen vastaa hyvin prioriteettiin, tosin luomutuotannon ympäristövaikutuksista kaivataan vielä lisää tutkimustietoa.
- Maatalouden rakenteen ja kannattavuuden sekä riskienhallinnan tavoitteenosalta vastaavuutta voi löytyä, mikäli toimia suunnataan tilojen ympäristökuormituksen hallintaan.
- Tuotannon ja rakennekehityksen jatkuvuuteen liittyvä tavoite voi tukea prioriteettia lähinnä luomutuotannon lisääntymisen kautta.
- Uusiin innovaatioihin ja liiketoimintaan liittyvä tavoite voi tukea prioriteettia, mikäli tavoitteen kehittämistoiminta kohdistuu esimerkiksi ympäristökuormituksen hallintaan ja/tai luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen ja parantamiseen.

Prioriteetti 5 (Voimavarojen tehokkaan käytön sekä vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen maatalous-, elintarvike- ja metsäsektoreilla)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista paikallisten ja luomuelintarvikkeiden käytön lisääminen vastaa osittain prioriteettiin (5CD), tosin luomutuotannon ympäristövaikutuksista kaivataan vielä lisää tutkimustietoa.
- Maatalouden rakenteen ja kannattavuuden sekä riskienhallinnan tavoitteenosalta vastaavuutta voi löytyä, mikäli tuotannon nykyaikaistamisella tarkoitetaan mm. energiatehokkuutta.
- Elintarvikeketjujen sekä innovatiivisuuden kehittämisen tavoite voi vastata prioriteettiin, mikäli innovaatiot liittyvät esim. energiansäästöön liiketoiminnassa.
- Tuotannon ja rakennekehityksen jatkuvuuteen liittyvä tavoite voi tukea prioriteettia (5CDE) biotalouden lisääntymisen kautta.
- Tavoitteet yritysten kilpailukykyyn parantamisesta ja luonnonvarojen hyödyntämisen lisäämisestä voivat tukea prioriteettia (5BCE), mikäli kehittämisessä on kyse esim. biotaloudesta ja sen edistämisestä.
- Uusiin innovaatioihin ja liiketoimintaan liittyvä tavoite voi tukea prioriteettia, mikäli tavoitteen kehittämistoiminta kohdistuu esimerkiksi energiatehokkuuden lisäämiseen ja /tai maatalouden kasvihuonepäästöjen vähentämiseen.

Kuva: MMM/Mavi Marita Motzbäuchel

Prioriteetti 6 (Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseutualueilla)

- Lähes kaikilla kehittämiskokonaisuuden tavoitteilla on löydettävissä osittainen vastaavuus prioriteettiin sen kohdealan 6A kautta (Pienyritysten monipuolistamisen, perustamisen ja kehittämisen sekä työpaikkojen luomisen helpottaminen).
- Yritysten kilpailukykyyn parantamista koskeva tavoite liittyy kiinteästi kohdealaan 6C eli tieto- ja viestintäteknologian parantamiseen maaseutualueilla.
- Uusiin innovaatioihin ja liiketoimintaan liittyvä tavoite voi tukea kohdealan 6A lisäksi myös muita prioriteetin kohdealoja, mikäli tavoitteen kehittämistoiminta kohdistuu paikalliseen kehittämiseen ja tieto- ja viestintäteknologiaan.

Kuva: MMM/Mavi Marita Motzbäuchel

Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet vastaavat valtakunnallisen ohjelman prioriteeteista parhaiten prioriteetteja 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen) ja 6 (Sosiaalisen osallisuuden ja taloudellisen kehityksen edistäminen).

KEHITTÄMISSUUNNITELMA Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet	MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA																
	1) Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen maa- ja metsätaloudessa sekä maaseudulla			2) Maatalouden kilpailukyyn ja maatilojen elinkelpoisuuden lisääminen		3) Elintarvike- ja non food -ketjun organisoitumisen ja maatalouden riskienhallinnan edistäminen		4) Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen			5) Voimavarojen tehokkaan käytön sekä vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen maatalous-, elintarvike- ja metsäsektoreilla				6) Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maas. alueilla		
	A	B	C	A	B	A	B	A	B	C	A	B	C	D	E	A	B
Yritysten kilpailukyyn parantaminen (maa-, metsätalous- ja mikroyrittäjien liiketoimintaosaaminen sekä alueiden välinen ja kv. verkostoituminen)				A		A								BC			AC
Luonnonvarojen hyödyntämisen lisäämiseen liittyvä osaaminen (metsät, suljetun kierron uusiutuvan energian tuotanto, järviluonto ja kalatalous)									ABC					CE			A
Luomun edistäminen, lähiruoka (lyhyet toimitusketjut, markkinointi, kv. luomusaajien verkosto)				A		A								D			A
Paikallisten vahvuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntäminen																	
Elintarvikeketjun, matkailun, hyvinvointialan ja palveluiden kehittäminen						A			A					BC			A (voi vastata BC)
Edistetään nuorten työllistymistä ja laadukasta arkea maaseudulla			AC		B												
Kylien vireyden edistäminen			A						A								
Vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen (mm. monipaikkasujien osalta, kuntakeskusten ja kaupunkien vuorovaikutus, nuorten työllistyminen ja kulttuuripalvelut)			A														
Maaseudun infrastruktuurin parantaminen (kyläverkot ym.)			ABC		A			A									
Kehitetään palveluja asiakaslähtöisesti			A		AB			AB									

Vastaa
Vastaa osittain
Ei vastaa
Voi vastata

Solujen kirjaimet tarkoittavat kohdealoja, joihin vastaavuus löytyy /voi löytyä (ks. liite 1).

Taulukko 5. Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman ja Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman tavoitteiden vastaavuus kehittämissuunnitelman Kehittämishankkeet ja yleishyödylliset investointihankkeet -kehittämiskokonaisuuden osalta.

Lähinnä osittaista vastaavuutta löytyy prioriteetteihin 2 (Maatalouden kilpailukyky ja maatilojen elinkelpoisuus) ja 3 (Elintarvikeketjun organisoitumisen edistäminen ja maatalouden riskienhallinta). **Vähäisintä** vastaavuus on prioriteettien 4 (Maa- ja metsä-

talouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen) ja 5 (Vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen) osalta. Seuraavassa tavoitteiden vastaavuutta on tarkasteltu prioriteetti kerrallaan.

Prioriteetti 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen maa- ja metsätaloudessa sekä maaseudulla)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista puolet (viisi ylintä matriisissa) vastaa hyvin prioriteettiin.
- Maaseudun infrastruktuurin parantamiseen tähtäävä tavoite voi tukea prioriteettia, mikäli tieto- ja liikenneverkkoja käytetään yhteistyön lisäämisen ja osaamisen jakamiseen.
- Loput tavoitteet tukevat prioriteettia osittain, lähinnä kohdealan 1A osalta, koska näiden tavoitteiden edistäminen todennäköisesti edistää myös yhteistyötä ja tietämystä maaseutualueilla.
- Nuoriin liittyvän tavoitteen toteuttaminen tukee todennäköisesti kohdealan 1A lisäksi myös kohdealaa 1C eli elinikäisen oppimisen ja ammatillisen koulutuksen edistämistä maa- ja metsätaloudessa. Kehittämissuunnitelman tekstiosuudessa mainitaankin, että tavoitetta voidaan edistää koulutuksella ja tiedonvälityksellä, mutta taulukkomuotoisessa esityksessä (kehittämissuunnitelman kuva 4.) nämä toimenpiteet eivät näy.

Prioriteetti 2 (Maatalouden kilpailukyvyyn ja maatalojen elinkelpoisuuden lisääminen)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista Elintarvikeketjun, matkailun, hyvinvointialan ja palveluiden kehittämiseen tähtäävä tavoite vastaa parhaiten prioriteettia, maatalouden osalta (osa elintarvikeketjua).
- Paikallisten vahvuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntämistä koskeva tavoite voi tukea prioriteettia, mutta koska tavoite on todella laaja eikä sitä ole tarkemmin avattu, niin vastaavuuteen ei voi ottaa tarkemmin kantaa.
- Myös maaseudun infrastruktuurin parantaminen voi tukea prioriteettia välillisesti esim. tietoliikenneyhteyksien paranemisen kautta (mm. tukihaku).
- Samoin asiakaslähtöinen palvelujen kehittäminen voi tukea prioriteettia, jos asiakas, jolle palveluja tarjotaan, on maatila.
- Yritysten kilpailukykyyn tähtäävä tavoite tukee prioriteettia osittain (2A) maatalouden osalta ja luomun ja lähiruuan edistämiseen tähtäävä tavoite luomun ja lähiruuan osalta.
- Nuoriin liittyvä tavoite tukee prioriteettia osittain (2B) maatalouden jatkuvuuden osalta.

Prioriteetti 3 (Elintarvike- ja non food -ketjun organisoitumisen ja maatalouden riskienhallinnan edistäminen)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista kolmen kohdalla on löydettävissä osittainen yhteys prioriteettiin (3A).
- Paikallisten vahvuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntämistä koskeva tavoite voi tukea prioriteettia, mutta koska tavoite on todella laaja eikä sitä ole tarkemmin avattu, niin vastaavuuteen ei voi ottaa tarkemmin kantaa.
- Myös maaseudun infrastruktuurin parantaminen voi tukea prioriteettia välillisesti esim. tietoliikenneyhteyksien paranemisen kautta.
- Samoin asiakaslähtöisellä palvelujen kehittämisellä voi olla prioriteettia tukeva vaikutus ainakin paikallisten markkinoiden kehittämisen osalta (3A), sekä siinä tapauksessa, että kehitetään asiakaslähtöisesti maataloilta palveluita riskien hallintaan (3B).

Prioriteetti 4 (Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista prioriteettia vastaa lähinnä luomuun ja lähiruokaan liittyvä tavoite.
- Paikallisten vahvuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntämistä koskeva tavoite voi tukea prioriteettia, mutta koska tavoite on todella laaja eikä sitä ole tarkemmin avattu, niin vastaavuuteen ei voi ottaa tarkemmin kantaa.
- Myös luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyvän osaamisen lisääminen voi tukea prioriteettia, mikäli osaaminen otetaan ympäristön kannalta kestäväällä tavalla käyttöön.
- Elintarvikeketjun, matkailun, hyvinvointialan ja palveluiden kehittämiseen tähtäävä tavoite voi välillisesti tukea prioriteetin kohdealaa A, mikäli esim. matkailun kehittäminen ohjaa säilyttämään perinteisiä maisemia.
- Samoin kylien vireyden edistäminen voi tukea prioriteetin kohdealaa A, mikäli esim. kyläyhdistys ennallistaa tai hoitaa esim. niittyjä.

Prioriteetti 5 (Voimavarojen tehokkaan käytön sekä vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen maatalous-, elintarvike- ja metsäsektoreilla)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista prioriteettiä vastaa lähinnä luomuun ja lähiruokaan liittyvä tavoite.
- Paikallisten vahvuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntämistä koskeva tavoite voi tukea prioriteettiä, mutta koska tavoite on todella laaja eikä sitä ole tarkemmin avattu, niin vastaavuuteen ei voi ottaa tarkemmin kantaa.
- Myös yritysten kilpailukykyyn liittyvä tavoite voi tukea prioriteettiä, mikäli kyse esim. biotaloudesta ja siihen liittyvän liiketoiminnan kehittämisestä.
- Samoin elintarvikeketjun, matkailun, hyvinvointialan ja palveluiden kehittämiseen tähtäävä tavoite voi tukea prioriteettiä, mikäli toimialoja kehitetään ympäristön kannalta kestävässä suuntaan ja hyödynnetään mm. biotalouden mahdollisuudet.
- Edelleen luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyvän osaamisen lisääminen voi tukea prioriteettiä, mikäli osaaminen otetaan ympäristön kannalta kestäväällä tavalla käyttöön.

Prioriteetti 6 (Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseutualueilla)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista puolet (viisi alinta matriisissa) vastaa hyvin prioriteettiin.
- Paikallisten vahvuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntämistä koskeva tavoite voi tukea prioriteettiä, mutta koska tavoite on todella laaja eikä sitä ole tarkemmin avattu, niin vastaavuuteen ei voi ottaa tarkemmin kantaa.
- Loput tavoitteet tukevat prioriteettiä osittain, lähinnä kohdealan 6A osalta, koska näiden tavoitteiden edistäminen todennäköisesti edistää pienyritysten monipuolistamista, perustamista ja kehittämistä sekä työpaikkojen luomista.
- Yritysten kilpailukykyyn liittyvällä tavoitteella on yhtymäkohta kohdealan 6A lisäksi myös kohdealaan 6C eli tieto- ja viestintäteknologiaan liittyvään kehittämiseen.
- Elintarvikeketjun, matkailun, hyvinvointialan ja palveluiden kehittämiseen tähtäävä tavoite voi tukea kohdealan 6A lisäksi myös kohdealoja 6B (paikalliset palvelut) ja 6C (sähköiset palvelut).

Ympäristönhoito ja muut kehittämistoimenpiteet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet vastaavat valtakunnallisen ohjelman prioriteeteista parhaiten prioriteetteja 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen) ja 4 (Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen).

KEHITTÄMISSUUNNITELMA Ympäristönhoito ja muut kehittämistoimenpiteet	MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA																	
	1) Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen maa- ja metsätaloudessa sekä maaseudulla			2) Maatalouden kilpailukyvyn ja maatilojen elinkelpoisuuden lisääminen		3) Elintarvike- ja non food -ketjun organisoitumisen ja maatalouden riskienhallinnan edistäminen		4) Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen			5) Voimavarojen tehokkaan käytön sekä vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen maatalous-, elintarvike- ja metsäsektoreilla					6) Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseutualueilla		
	A	B	C	A	B	A	B	A	B	C	A	B	C	D	E	A	B	C
Maatalouden aiheuttaman ympäristökuormituksen vähentäminen maaperään, vesistöihin ja ilmaan							B											A
Maatalousympäristöihin liittyvän luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen																		B (voi vastata A)
Luonnonmukaisen tuotannon edistäminen					A										5BDE			

Vastaa
Vastaa osittain
Ei vastaa
Voi vastata

Solujen kirjaimet tarkoittavat kohdealoja, joihin vastaavuus löytyy /voi löytyä (ks. liite 1).

Taulukko 6. Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoitteiden vastaavuus kehittämissuunnitelman Ympäristönhoito ja muut kehittämistoimenpiteet -kehittämiskokonaisuuden osalta.

Osittaista vastaavuutta on prioriteettien 3 (Elintarvikeketjun organisoitumisen edistäminen ja maatalouden riskienhallinta) ja 5 (Vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen) osalta. **Vähiten** suunnitelman tavoitteet vastaavat prioriteetteja 2 (Maatalouden kilpailukyky ja maatilojen elinkelpoisuus) ja 6 (Sosiaalisen osallisuuden ja taloudellisen kehityksen edistäminen). Seuraavassa tavoitteiden vastaavuutta on tarkasteltu prioriteetti kerrallaan.

Prioriteetti 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen maa- ja metsätaloudessa sekä maaseudulla)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista kaikki vastaavat hyvin prioriteettiin.

Prioriteetti 2 (Maatalouden kilpailukykyyn ja maatilojen elinkelpoisuuden lisääminen)

- Luonnonmukaisen tuotannon edistäminen -tavoite tukee prioriteettia osittain (2A) luomutuotannon osalta.

Prioriteetti 3 (Elintarvike- ja non food -ketjun organisoitumisen ja maatalouden riskienhallinnan edistäminen)

- Luonnonmukaisen tuotannon edistäminen -tavoite tukee prioriteettia luomutuotannon osalta.
- Maatalouden aiheuttaman ympäristökuormituksen vähentämiseen tähtäävä tavoite tukee prioriteettia maatilojen (ympäristö)riskien ehkäisemisen ja hallinnan osalta (3B).

Prioriteetti 4 (Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista kaikki vastaavat hyvin prioriteettiin.

Prioriteetti 5 (Voimavarojen tehokkaan käytön sekä vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen maatalous-, elintarvike- ja metsäsektoreilla)

- Kehittämiskokonaisuuden tavoitteista prioriteettia vastaa tavoite maatalouden aiheuttaman ympäristökuormituksen vähentämisestä.

- Luonnonmukaisen tuotannon edistäminen -tavoite voi tukea prioriteettia (5BDE) mm. kasvihuonekaasujen vähenemisen ja energiatehokkuuden paranemisen kautta, luomutuotannon ympäristövaikutuksista kaivataan kuitenkin vielä lisää tutkimustietoa.

Prioriteetti 6 (Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseutualueilla)

- Maatalousympäristöihin liittyvän luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja lisäämistä koskeva tavoite vastaa prioriteettia kulttuuriperinnön ja -maiseman säilyttämisen kautta (6B) ja mahdollisesti myös monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyvän urakoinnin (esim. kosteikkojen perustaminen ja hoito) kautta (6A).
- Maatalouden aiheuttaman ympäristökuormituksen vähentämiseen tähtäävä tavoite voi tukea prioriteettia (6A) ympäristöä säästävän urakoinnin lisääntymisen ja kehittymisen kautta (esim. valumavesien käsittely, lannan levitys tms.).

Kehittämissuunnitelman valinnat suhteessa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan

Alueen ulkopuoliset asiantuntijat eivät haastatteluissa nähneet ristiriitaa alueen suunnitelman ja valtakunnallisen ohjelman välillä. Pari asiantuntijaa arvioi valtakunnallisen ohjelman mahdollisuuksien olevan hyvin hyödynnetty suunnitelmassa, tosin arviota hankaloittaa se, kuinka vasta käynnistymässä oleva ohjelma alkaa käytännössä toimia.

Jos kehittämisohjelman hyödyntämistä ajatellaan käytettävissä olevien toimenpiteiden kautta, niin mahdollisuudet on todellakin hyödynnetty hyvin eli Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmassa on otettu käyttöön kaikki Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteet. Sama valinta on tehty myös Pohjois-Karjalassa, kun taas Pohjois-Savon kehittämissuunnitelmassa ei ole osoitettu rahamääriä Neuvonta-toimenpiteeseen eikä ympäristötoimenpiteisiin (Pohjois-Karjalan maaseudun kehittämissuunnitelma, Pohjois-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma).

nitelma 2014–2020). Se, ettei summia ole osoitettu, ei kuitenkaan todennäköisesti tarkoita sitä, ettei niihin suunnattaisi kehittämisvaroja.

Erään kommentin mukaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma on tavallaan ”ylileveä ohjelma” ja siten on hyvin tärkeää, että alueellinen ohjelma konkretisoi valtakunnallisen ohjelman asioita. Alueellinen suunnitelma on tärkeä välikappale siinä, että isot linjaukset löytävät alueellista hahmoa, edelleen myös paikallisten toimintaryhmien suunnitelmissa ja tekemisessä.

Eräs asiantuntija piti valitettavana, että kehittämissuunnitelma on rakennettu tavallaan käytössä olevien kehittämisvälineiden kautta, ei aitojen tarpeiden ja tavoitekokonaisuuksien kautta. Suunnitelmassa esitetään tavoitteet yritystykien ja toisaalta kehittämishanketoiminnan kautta toteutettavan kehittämisen mukaan (ja lisäksi ympäristötoimenpiteet). Kuitenkin käytännössä näiden eri kehittämisvälineiden tulisi toimia yhteisen päämäärän eteen. Esimerkiksi elinkeinon kehittämisessä tarvitaan varmasti niin yritystykien kuin kehittämishankkeiden panostusta, se missä suhteessa näitä kehittämisvälineitä painotetaan, riippuu kulloisestakin tilanteesta ja tarpeesta (tarvitaanko esimerkiksi kehittämishankkeiden kautta tehtävää verkostoitumisen tukemista).

Kummassakin muussa Itä-Suomen maakunnassa suunnitelma on rakennettu eri tavalla kuin Etelä-Savossa. Pohjois-Karjalan suunnitelmassa kehittämissuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet esitetään *valtakunnallisesta ohjelmasta tulevien kuuden prioriteetin* alle jaoteltuna. Pohjois-Savossa puolestaan vastaava ”esittely” tehdään kuuden *alueella määritellyn painopisteen* alla ja niiden alla on vielä tehty jako osaamisen kehittämiseen, toimintaympäristön kehittämiseen ja yrittäjyyden vahvistamiseen liittyviin tavoitteisiin. Pohjois-Savonkin suunnitelmassa on kyllä liitteessä tuotu esille, miten alueella valitut painopisteet toteuttavat valtakunnallisen ohjelman prioriteetteja. Kummassakaan suunnitelmassa ei ole esitetty yhtä tarkasti kuin Etelä-Savon suunnitelmassa sitä, mitä toimenpiteitä käytetään yksittäisten tavoitteiden kohdalla.

Kuva: ELY-keskusten kuvapankki

Johtopäätökset ja suositukset

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman kaikkien kolmen kehittämissuunnitelman osalta on löydettävissä vastaavuutta kaikkiin kuuteen Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman prioriteettiin eli tavoitteeseen. Se, minkä prioriteetin osalta vastaavuus on suurinta, vaihtelee kehittämissuunnitelmitain, mikä onkin loogista.

Maatilojen ja maaseudun muiden yritysten kehittäminen -kokonaisuuden tavoitteet vastaavat valtakunnallisen ohjelman prioriteeteista parhaiten prioriteetteja 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen), 2 (Maatalouden kilpailukyky ja maatilojen elinkelpoisuus) ja 3 (Elintarvikeketjun organisoinnin edistäminen ja maatalouden riskienhallinta). Kehittämissuunnitelman tavoitteet vastaavat valtakunnallisen ohjelman prioriteeteista parhaiten prioriteetteja 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen) ja 6 (Sosiaalisen osallisuuden ja talou-

Kuva: MMM/Mavi Contum Oy

dellisen kehityksen edistäminen). Ympäristöhoito ja muut kehittämistoimenpiteet -kehittämiskokonaisuuden tavoitteet vastaavat valtakunnallisen ohjelman prioriteeteista parhaiten prioriteetteja 1 (Tietämyksen siirron ja innovaatioiden edistäminen) ja 4 (Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen). Prioriteetin 5 (Vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen) osalta vastaavuus näyttäisi kokonaisuutta katsoen olevan vähäisintä, tosin monen tavoitteen kohdalla vastaavuutta voi olla löydettävissä, mikäli toiminnassa huomioidaan mm. ilmastoystävällisyys.

Edelleen kaikki kehittämissuunnitelman yksittäiset tavoitteet vastaavat vähintään yhtä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman kuudesta prioriteetista ainakin osittain.

Tarkasteltaessa kehittämissuunnitelman ja -ohjelman välisiä vastaavuuksia tavoitetasolla on syytä korostaa, että ohjelmallisuus toteutuu parhaiten juuri silloin, kun tavoitteista osa vastaa toisiaan täysin, osa osittain ja osan kohdalla vastaavuutta ei ole nähtävissä. Arvioinnissa ja edellä esitetyissä taulukoissa on esitetty asiakirjoihin perustuva näkemys siitä, miten tavoitteet vastaavat toisiaan. Tarkastelua hankaloitti se, että osa tavoitteista on hyvin lyhyesti tai epämääräisesti kuvattu suunnitelmassa eli on hankala tietää mitä todella tavoitellaan. Tavoitteiden vastaavuustarkastelu antaa tietoa siitä, minkä tyyppisiin asioihin (prioriteetteihin) suunnitelman eri tavoitteet,

kenties eri kehittämissuunnitelmien tavoitteet, vaikuttavat tai voivat vaikuttaa. Tämän tiedon pohjalta on mahdollista tarkastella suunnitelman ohjelmallisuutta ja eri kehittämissuunnitelmien keskinäistä vuorovaikutusta.

Koska kehittämissuunnitelmassa on otettu käyttöön kaikki Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan kuuluvat toimenpiteet ja vastaavuutta valtakunnallisen ohjelman prioriteetteihin löytyy, edellytykset vaikuttavuudelle ovat siltä osin olemassa. Kehittämissuunnitelman vaikuttavuuden parantaminen onkin kiinni etenkin siitä, miten ohjelmallinen kehittämissuunnitelma on eli mihin tavoiteisiin panostetaan ja miten eri kehittämistoimenpiteitä otetaan käyttöön niihin pääsemiseksi. Tässä ohjelmallisuuden tarkastelussa tavoitteita täytyy tarkastella koko suunnitelman tasolla, ei vain kehittämissuunnitelmien sisällä.

Kehittämissuunnitelman vaikuttavuuden parantamiseksi on syytä tarkastella ristiin alueen maaseutustrategian (alueen tarpeet) ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoitteita (kehittämismahdollisuudet). Edellytykset vaikuttavuudelle ovat parhaat niiden kehittämissuunnitelman tavoitteiden kohdalla, jotka vastaavat toisaalta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoiteisiin ja toisaalta alueen tarpeisiin eli maaseutustrategian tavoiteisiin.

5. Kehittämissuunnitelma ja päättyneen ohjelmakauden väliarvioinnin havainnot

Tässä luvussa tarkastellaan kuinka päättyneen ohjelmakauden väliarvioinnin keskeiset tulokset ja suositukset on otettu huomioon Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmaluonnoksessa 2014–2020. Lisäksi luvussa esitetään arviot siitä, kuinka kehittämissuunnitelmaa tulisi muuttaa, jotta siinä tulisi huomioitua paremmin päättyneen ohjelmakauden kehittämissuunnitelman väliarvioinnin tulokset. Väliarvioinnin suositukset on erotettu muusta tekstistä tekstikehyksin ja kunkin suosituksen jälkeen on tämän ennakoarvioinnin huomioidut ko. suositukseen liittyen. Tekstikehyksissä on lisäksi arvio kunkin suosituksen huomioimisesta asteikolla huomioitu hyvin, huomioitu kohtalaisesti ja huomioitu huonosti / ei ollenkaan.

Kehittämissuunnitelman toteutuminen (1/2)

HUOMIOITU HYVIN

Kehittämistyöllä on saavutettu merkittäviä tuloksia, jotka luovat hyvän pohjan jatkaa työtä. Asetttaessa kehittämistyölle tavoitteita on syytä hahmottaa, mihin asioihin tällä kehittämistyöllä voidaan ylipäänsä vaikuttaa. Tavoitteiden asettamisessa ja kehittämisen painopisteiden valinnassa myös taloudelliset ja muut realiteetit pakottavat tekemään priorisointeja. Mahdollisesti niukat resurssit eivät saisi kuitenkaan estää uusien avausten ja keinojen kokeilemistä.

Kehittämistyön tavoitteiden asettelussa on selvästi hahmotettu, mihin asioihin tällä kehittämistyöllä voidaan ylipäänsä vaikuttaa. Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmaa ensinnäkin ohjaa vahvasti Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma, mikä näkyy suunnitelmaluonnoksessa. Toisekseen kehittämissuunnitelman ulkopuolelle on jätetty asioita. Esimerkiksi alueen maaseutustrategian keskeinen tavoite parantaa tieverkoston kuntoa mukaan lukien alempi tieverkosto ei nouse kehittämissuunnitelmassa mitenkään esiin. Kehittämissuunnitelmassa puhutaan yleisesti infrasta ja tavoitteessa mainitaan kyläverkot, ei tieverkkoja, mikä resurssit huomioiden on järkevä valinta. Myös metsäohjelman osalta valintoja on tehty.

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmaluonnoksessa vuosille 2014–2020 yhtenä läpileikkaavana teemana on innovaatiotoiminta eli lähtökohteisesti se kannustaa uusien avausten ja keinojen kokeiluun kaikessa ohjelmatoiminnassa. Maakunnassa on laadittu innovaatiostrategia 2015, jossa pyritään tunnistamaan alueen vahvuudet ja rakentamaan kilpailukykyä niiden varaan. Alueen osaamispohjaisiksi kasvualoiksi on määritelty mm. bioenergia, matkailu ja elintarviketurvallisuus, jotka ovat myös maaseudun kehittämissuunnitelman näkökulmasta keskeisiä toimialoja alueella.

Etelä-Savoon kohdennettiin uuden ohjelmakauden varoja 30,7 milj. € koko maan 600 milj. euron määrässä. Tähän kuuluvat myös valtakunnallisiin hankkeisiin ja innovaatioryhmille käytettävät varat. Rahoituksen määrä on selvästi pienempi kuin maaseutusuunnitelmaluonnokseen on kirjattu tavoitteeksi. Niukkojen varojen tehokkaan hyödyntämisen varmentamiseksi Etelä-Savossa joudutaankin tarkoin valitsemaan ne yritykset ja innovatiiviset hankkeet, joihin rahoitusta kohdennetaan.

Kehittämissuunnitelman toteutuminen (2/2)

HUOMIOITU KOHTALAISESTI

Kehittämisen onnistumisen ja tavoitteiden saavuttamisen seuraamiseksi indikaattoreiden tulee olla yksiselitteisiä, mitattavia ja sellaisia, että ne mittaavat niitä asioita, joita toimenpiteillä tavoitellaan ja joihin toimenpiteillä voidaan vaikuttaa.

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmaluonnoksessa vuosille 2014–2020 on määrällisten ja laadullisten tavoitteiden seuraamiseksi asetettu sekä Euroopan Komission esittämiä että kansallisia Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaisia indikaattoreita. Niiden lisäksi maaseutusuunnitelman mukaan Etelä-Savossa seurataan yritystukiin liittyvän rahoituksen jakautumista maakunnan eri osiin. Maatalouden ja maaseudun muiden yritysten kehittämisen kohdalla suunnitelmaluonnoksesta puuttuu kahden indikaattorin osalta tavoite-

taso: yritysten kokoluokkaa ja uusiutuvan energian tuotantokapasiteettia seurataan ilman, että niille olisi määritelty tavoite. Muilta osin tavoitetasot löytyvät eri indikaattoreille. Suunnitelmassa kuitenkin todetaan, että seitsemän vuoden suunnittelukaudelle ne voivat parhaimmillaankin olla vain karkea arvio rahoituksella mahdollisesti saavutettavista tuloksista Etelä-Savossa.

Nyt kun ohjelman rahoituskehys on määritelty suunnitelmaluonnoksen kirjoittamisen jälkeen ja se on suunniteltua pienempi, on syytä tarkistaa myös määrälliset tavoitteet päätetyn rahoituskehyn mukaiselle tasolle.

Maatilojen tuet (1/2)

HUOMIOITU HYVIN

Maatilojen tuet eli tilanpidon aloittamistuki, maaja puutarhatalouden investointituki sekä ympäristötuen erityistukisopimukset ja ei-tuotannolliset investoinnit ovat niitä hakeneille ja saaneille viljelijöille merkittäviä. Ne koetaan hyödyllisiksi ja vaikuttaviksi eli ne vastaavat tarpeisiin ja tavoitteisiin. Nämä tuet edistävät etenkin perusmaatalouden säilymistä ja kehittymistä. Samalla ne luovat edellytyksiä myös muulle yritystoiminnalle sekä viihtyisälle asuin- ja vierailuympäristölle maaseudulla. Niinpä on syytä huolehtia, että ne tai vastaavat toimet ovat käytettävissä jatkossakin maaseudun kehittämisessä.

Viimeaikaiset huolenaiheet maidontuottajien keskuudessa kohdistuvat Venäjän kaupan tilanteesta johtuvaan maidon hinnan alennukseen, maitokiintiöstä luopumiseen sekä kannattavuuskysymyksiin ja tuotannon määrän todennäköiseen alenemiseen Etelä-Savossa (Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 vuosikertomus vuosilta 2007–2014, s. 10). Tässä tilanteessa perusmaatalouden säilymistä ja kehittymistä tukevien toimien merkitys korostuu entisestään. Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmassa 2014–2020 esitetyt toimenpiteet vastaavat Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteitä eli suunnitelma on laadittu ohjelman tarjoamien mahdollisuuksien puitteissa.

Maatilojen tuet (2/2)

HUOMIOITU KOHTALAISESTI

Tukien vaikuttavuutta ja etenkin houkuttelevuutta vähentää kuitenkin niiden toimeenpanon monimutkaisuus (ml. tukiehdot). Tukien haku- ja maksatusprosessia on syytä mahdollisuuksien puitteissa pyrkiä keventämään. Tukiehtojen osalta, mikäli niihin ei voida vaikuttaa, niistä tulee ainakin tiedottaa mahdollisimman selkeästi ja yksiselitteisesti potentiaalisille hakijoille.

Tukien haku- ja maksatusprosessin keventäminen on ollut eri yhteyksissä toistuvasti esillä koko Suomen EU-jäsenyyden ajan, mutta käytännössä byrokrania on kehittynyt koko ajan raskaammaksi. Tästä riippumatta alueella toimivien viranomaisten omassa toiminnassa asiakasnäkökulman pitää olla keskiössä, jolloin tukien haku ja maksatus voidaan asiakaslähtöisen toimintatavan avulla saada mahdollisimman sujuvaksi. Siinä työssä Etelä-Savon ELY-keskus näyttää v. 2014 tukija maksatushakemusten käsittelyaikojen perusteella pystyneen nopeuttamaan omaa toimintaansa. Sitä tosin selittää ohjelmakauden päätyminen ja hankkeiden vähälukisuus. Toisaalta hanketoimijoiden mukaan ELY-keskuksen toiminta myös on kehittynyt positiivisesti ja se saa kiitosta asiakaslähtöisyydestään.

Maaseudun kehittämistyöhön haetaan paljon tukia myös alueen toimintaryhmien kautta. Ne ovat toimintaperiaatteensa mukaan asiakastaan lähellä ja käytännön neuvontatyössä auttavat hankehakijoita saamaan tukirahoitusprosessin maaliin asti. Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmaluonnoksessa 2014–2020 todetaan, että ELY-keskus laatii yhteistyösopimukset alueen kolmen toimintaryhmän kanssa ja niiden kanssa sovitaan työnjaosta ja rahoituspainotuksista yritystukien ja kehittämishankkeiden sekä yleishyödyllisten investointihankkeiden osalta. Maaseudun yritysten kehittämisessä ELY-keskus vastaa pääosin maatalouden ja maatilojen yritystoiminnan rahoittamisesta, kun toimintaryhmien asiakkaina ovat muut kuin maatalouden ohessa yritystoimintaa harjoittavat mikroyritykset. Käytännön yhteensovittamista tehdään lisäksi ELY-keskuksen ja toimintaryhmien edustajien kokoontuessa säännöllisesti saman pöydän ääreen.

Tiedottamista potentiaalisille hakijoille on kuluneen ohjelmakauden aikana tehty useissa tiedotushankkeissa ja siihen liittyen myös kehittämissuunnitelmaluonnoksessa on esitetty kehittämisideoita, mm. viestinnän modernisointi. Viestinnän parissa riittää toki tekemistä myös jatkossa.

Jos suositus koskisi pelkästään viestintää, asian voisi todeta olevan hyvin huomioitu. Tukien haku- ja maksuprosessin keventämiseksi pitäisi kuitenkin viranomaistaholta edellyttää aktiivisuutta innovatiivisten ratkaisujen hakemiseksi.

Yritystuet (1/2)

HUOMIOITU HYVIN

Kohderyhmä nostaa investointituet (saamistaan yritystuista) tärkeimmäksi tukimuodoksi ja niiden avulla päästään hyvin kiinni markkinaehtoiseen toimintaan. Myös arvioinnin muu tiedonhankinta vahvistaa, että yritystukien kohdalla on päästy hyviin tuloksiin Etelä-Savon maaseudun kehittämisessä. Yritystukien hyöty kohdistuu suoraan alueen yrityksiin, yrittäjiin ja työntekijöihin ja sitä kautta mm. vahvistaa maaseudun elinvoimaisuutta. Tätä tukimuotoa onkin syytä painottaa myös jatkossa.

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmaluonnokseen 2014–2020 sisältyy samanlainen tavoite kuin edellisellä ohjelmakaudella rahoituksen jakautumisesta: vähintään 60 % yrityksille ja noin 40 % hankerahoitukseen. Lisäksi suunnitelmassa todetaan, että uudella ohjelmakaudella panostetaan enemmän yritysten kehittämiseen ja että yritystuilla tulee edistää uusien innovaatioiden syntymistä sekä uuden liiketoiminnan kehittämistä.

Yritystuet (2/2)

HUOMIOITU KOHTALAISESTI

Tuettavien toimenpiteiden hyvästä suunnittelusta on hyvä pitää kiinni, vaikka tukiprosessia muutten pitääkin saada kevyemmäksi. Rahoittajasta annettu palaute hyvän yhteistyön tekijänä antaa myös vahvan perustan kehittämistyölle jatkossa, kunhan tukiprosessia saadaan muuten helpotettua menettelyiltään kevyemmälle tasolle.

Uudella ohjelmakaudella käytössä ovat flat rate ja lump sum -menettelyt, joilla byrokratiaa saadaan jonkin verran helpotettua. Muuten tukiprosessi näyttäyty edelleen hakijoille varsin byrokraattisena. Paperityön helpottamiseksi Manner-Suomen maaseudun kehittämissohjelmasta rahoitettavien tukien sähköiseen hakemiseen on lanseerattu Hyrrä-verkkopalvelu, joka on otettu ja otetaan vaiheittain käyttöön vuoden 2015 aikana. Ennakoarvioinnin aikana järjestelmässä oli vielä huomattavia puutteita, mutta toiveissa on, että hankkeiden hakuprosessi helpottuu, kunhan Hyrrä saadaan kunnolla pyörimään.

Tiedotus-, koulutus- ja kehittämishankkeet (1/1)

HUOMIOITU HYVIN

Hanketoiminnan onnistumista edistävät tekijät tunnustetaan alueella hyvin. Myös yhteistyö hanketoimijoiden ja ELY-keskuksen kanssa näyttää toimivan. Lähtökohdat hanketoiminnan kehittämiseksi entistä vaikuttavammaksi ovat siis hyvät. Hankkeiden toteuttaminen alueella on melko keskittynyttä, hankkeiden toteuttajatahojen osalta. Uusien toimijoiden mukaan saaminen ja yhteistyön tiivistäminen voi osaltaan auttaa entistä suurempaan vaikuttavuuteen. Tärkein asia on se, että hankkeella vastataan aitoon tarpeeseen kuhunkin tilanteeseen soveltuvia, mahdollisesti uusiakin keinoja kokeillen ja käyttäen.

Kehittämissuunnitelmaluonnoksessa todetaan: "Ohjelmakauden muutoksen myötä kehittämissuunnitelman seurantaryhmää tultaneen laajentamaan kutsuamalla eräitä viime aikoina aktivoituneita hanketaloja mukaan." Kaavailtu seurantaryhmän laajentaminen on ELY-keskuksen suunnalta vastaus väliarvioinnissa esitettyyn mahdollisuuteen parantaa toiminnan vaikuttavuutta yhteistyön tiivistämisen avulla. Lisäksi kehittämissuunnitelmasta näkyy pyrkimys siihen, että hankkeilla tällä ohjelmakaudella vielä aiempaa tiukemmin vastataan aitoon kehittämistarpeeseen, mihin nuikahkot resurssit entisestään kannustavat (mm. kylätalojen rakentamisen sijaan /ohella panostusta suunnataan käytön (innovatiiviseen) tukemiseen).

Kehittämissuunnitelman toimeenpano ja hallinnointi (1/2)

HUOMIOITU HYVIN

Tukien raskas hakemus- ja maksatusprosessi on haaste. Vaikka ELY-keskuksen toimintaan ollaan pääosin tyytyväisiä, niin prosessin monimutkaisuuden ja -vaiheisuuden takia tuista ja niiden ehdoista tiedottamiseen sekä hakijoiden tukemiseen haku- ja maksatusprosessissa on syytä edelleen kiinnittää huomiota. Mikäli nämä hallinnolliset prosessit saadaan mahdollisimman sujuviksi, niin varsinaiseen kehittämiseen jää enemmän niin intoa kuin aikaakin.

Etelä-Savossa on ELY-keskuksen ja alueen toimintaryhmien yhteistyönä toteutettu Etelä-Savon maaseutuohjelmien viestintähanketta, jonka tavoitteena on raportoida Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmasta keskitetysti. Tiedottamisen kohteena ovat sekä paikalliset että laajemminkin kehittämistoimet. Tiedotushanke on mm. toiminut läheisessä yhteistyössä viljelijöiden ja maaseudun yritysten sähköisen tukihauksen ja sähköisen asiointin edistämiseksi vuonna 2013 toimintansa alkaneen Maatila ICT -hankkeen kanssa. Alueella on toteutettu myös muita tiedottamishankkeita, mm. MTK Etelä-Savon Tukipilari – Maatila-yritysten tuki- ja toimintaympäristön muutokset -tiedotushanke on ylläpitänyt ja kehittänyt maatila-yrityksien osaamista sekä lisännyt tietoa maatalouden tukijärjestelmistä ja maatalouden toimintaympäristöön kohdistuvista muutoksista. Sen päätavoitteena oli tiedottaa viljelijöille, EU-avustajille ja neuvojille EU-tukijärjestelmien ja maatalouden toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista maatalouden suunnitteluun ja tukihakemusten täyttöön sekä tukiehtojen noudattamiseen. Hanke on ollut osaltaan järjestämässä mm. tukikoulutustilaisuuksia eri puolilla Etelä-Savoa. Samankaltainen tiedottaminen useissa kanavissa eri kohderyhmille on tarpeen jatkossakin.

Kehittämissuunnitelman toimeenpano ja hallinnointi (2/2)

HUOMIOITU HYVIN

Alueen eri toimijoiden välinen hyvä yhteistyö tarjoaa erinomaisen pohjan vaikuttavalle kehittämistyölle. Toimivat yhteistyösuhteet vaativat kuitenkin jatkuvaa huolenpitoa, mihin tulee panostaa tulevaisuudessa. Lisäksi yhteistyöverkostojen ja -suhteiden olemassaolo kannattaa hyödyntää yhä tavoitteellisemmin, esimerkiksi yhteisten kehittämissuunnitelmien muodossa.

Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2007–2013 seurantarivissä ovat olleet edustettuina kaikki keskeiset alueen maaseudun kehittäjät ml. maakuntaliiton ja toimintaryhmien johtajat. Vuoden 2015 ensimmäisessä kokouksessaan seurantarivä päätti jatkaa toimintaansa uudella ohjelmakaudella samalla kokoonpanolla sidosryhmien muutoksesta johtuvien täydennyksin. Seurantarivissäkin edustetut organisaatiot ovat osallistuneet mm. Etelä-Savon maaseutuohjelman 2014–2020 ja alueen maaseudun toimenpideohjelman 2012–2020 laadintaan, mihin uuden kehittämissuunnitelman alueelliset painotukset perustuvat. Se käy hyväksi esimerkiksi siitä, että yhteistyöverkostoja ja -suhteita on Etelä-Savossa hyödynnetty tekemällä yhteisiä kehittämissuunnitelmia.

Kuva: MMM/Mavi Contum Oy

6. Muut havainnot kehittämissuunnitelmasta

Tässä luvussa tarkastellaan Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmaa kokonaisuutena siitä näkökulmasta, onko siinä esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi mahdollista tai tarpeen muuttaa (poistaa, lisätä tai painottaa toisin) suunnitelmassa esitettyjä valintoja (tavoitteet, toimenpiteet, toimeenpano). Eriytisesti tarkastellaan kehittämissuunnitelman tarve- ja asiakaslähtöisyyttä, viestintää ja tiedottamista, yhteistyömahdollisuuksia muiden rahoittajien /rahastojen sekä toimijoiden kanssa ja kehittämissuunnitelman sisäistä synergiaa /ohjelmallisuutta.

Luvussa vastataan seuraaviin arviointikysymyksiin:

- **Kuinka yhteistyömahdollisuudet rakennerahoitajien ja muiden rahoittajatahojen kanssa tulisi paremmin ottaa huomioon?**
- **Kuinka alueiden väliset, valtakunnalliset ja kansainväliset hankeyhteistyömahdollisuudet tulisi ottaa paremmin huomioon?**
- **Kuinka maaseudun kehittämissuunnitelmaan liittyvää viestintää tulisi kehittää paremmin alueen maaseutustrategian ja kehittämissuunnitelman tavoitteiden tukemiseksi?**

6.1 Asiakas- ja tarvelähtöisyys sekä tiedotus

Tässä luvussa tarkastellaan kehittämissuunnitelman asiakas- ja tarvelähtöisyyttä sekä tiedotusta. Kehittämissuunnitelmassa näitä asioita on esitelty luvussa 7, missä on kerrottu suunnitelman alueellisesta toimeenpanosta. Arvioinnissa kysyttiin alueen toimijoille suunnatuissa haastatteluissa näkemyksiä näihin asioihin.

Kehittämissuunnitelman ja sen toimeenpanon asiakaslähtöisyys

Haastatellut alueen toimijat pitivät kehittämissuunnitelmaa pääpiirteissään selkeänä. Kiitosta sai loogisuus, tiiviys ja selkokieliys varsinkin, jos suunnitelmaa vertaa valtakunnalliseen ohjelmaan. Eräissä kommentissa pidettiin hyvänä ratkaisuna sitä, että on häivytetty ns. ohjelmarakenne ja lähestytään asioita hakijan näkökulmasta yritysten tukemisen, yleisten kehittämishankkeiden ja investointien sekä ympä-

Kuva: MMM/Mavi Jyrki Vesa

ristönhoidon kokonaisuuksina. Eräs toinen mainitsi suunnitelman olevan maakunnan näköinen, sinivihreys on saatu esille.

Kehittämissideoitakin tuli esille, tekstiin kaivattiin väliotsikoita ja kuvia selkiyttämään asiaa. Haasteena on se, että suunnitelman kaltaiset paperit ovat väistämättä hyvin ylätasolla, voisi olla hyvä avata asiaa esimerkkien tai ns. vinkkilaatikoiden kautta. Suunnitelma koettiin tyyliltään lähinnä virkamiehille ja esimerkiksi hanketoimijoille suunnatuksi, rinnalle kaivattiin useammassa kommentissa käyttäjäystävällisempää ”kansanversiota” tai /ja ydinkohdat tiivistävää esitettä. Tämä toive tiivistyy hyvin seuraavassa kommentissa:

”Olisi hyvä, jos siitä saisi rinnalle lyhyen, kuvallisen, esitteen omaisen suunnitelman, jossa olisi perusasiat. Sen pitäisi olla sitten myös sähköisenä saatavilla. Kuvien kera sen sisäistää paremmin.”

Toimijoilta kysyttiin myös, miten kehittämissuunnitelman toimeenpanon asiakaslähtöisyyttä voitaisiin parantaa tai varmistaa se. Useassa haastattelussa tuotiin esille asiakaspalvelun merkitys toimeenpanossa. Asiakkaita pitää neuvoa ja auttaa suunnitelmien ja hakemusten teossa. Pitäisi olla aikaa paneutua esimerkiksi yrittäjän sen hetkiseen toimintaan ja tulevaisuuden suunnitelmiin niin, että saa käsityksen asiakkaan toiminnasta ja tavoitteista ja pystyy ohjaamaan oikealle kehittämisspolulle. Hyvällä asiakaspalvelulla pystytään pehmentämään eri virastojen mukanaan tuomaa byrokratiaa. ELY-keskus sai useissa kommentteissa positiivista palautetta neuvonnastaan ja asiakaspalvelustaan.

Toimeenpanossa tärkeää on asiakaspalvelun ohella ja siihen liittyen tiedottaminen. Eräs haastateltu toivoi suunnitelmasta esittelytilaisuutta, jollainen onkin tarkoitus järjestää syksyllä. Toiveena oli, että tapahtuma pidettäisiin jossain muualla kuin auditoriossa niin, että asia saataisiin eläväksi ja porukalla pohtiminen voisi myös synnyttää yhteisöllisyyttä ja parantaa siten suunnitelman toimeenpanoa.

Parissa kommentissa tuotiin tavoiteltavana asiana esille, että pitäisi pystyä luomaan sellainen henki, että suunnitelma koettaisiin ”vain” välineeksi, jota käytetään maakunnan hyväksi. Tämä tulee hyvin tiivistettyä erään toimijan kommentissa: *”Pitää hakea toimenpiteitä, jotka toteuttavat asiakkaan tarpeita, eikä toimenpiteitä, jotka toteuttavat ohjelmaa.”* ELY-keskuksen taholta voitaisiin myös herätellä kuntia siinä, että mitä mahdollisuuksia ohjelma tarjoaa.

Kehittämissuunnitelman tulisi myös löytyä internetistä helposti ja erään kommentin mukaan esimerkiksi eri kehittäjäorganisaatioiden nettisivuilta pitäisi olla linkit suunnitelmaan. Ajankohtaisena asiana esille tuli uusi sähköinen tukihaku, joka ei vielä kaikilta osin toimi moitteetta.

Tiedottaminen

Tiedottamisen osalta tuli vahvasti esille Maaseutukuriiri, joka nähtiin yleisesti hyväksi ja sen ansiosta tiedottamisen arvioitiin parantuneen niin määrällisesti kuin laadullisesti. Tiedottamisessa nähtiin tärkeäksi se, että sitä tehdään monia eri kanavia käyttäen, niin nopeita sähköisiä väyliä kuin perinteistä painettua materiaalia ja tiedotustilaisuuksia käyttäen. Kuitenkin parissa kommentissa korostettiin kohderyhmän määrittämisen tärkeyttä ja tiedottamisen fokuoimista. Tiedottamisessa pitää olla vahvasti mukana ja pystyä välittämään asiakkaalle se hyöty ja konkreettisuus mitä hänellä on mahdollista saada. Parissa kommentissa epäiltiin yleisten tiedotustilaisuuksien tehokkuutta. Parempi olisi, jos tilaisuus voitaisiin järjestää juuri siihen hetkeen, kun jokin asia muuttuu. Lisäksi ELY-keskuksessa pitäisi aktiivisesti myös seurata mihin tilaisuuksien kannattaisi mennä kertomaan suunnitelman mahdollisuuksista.

Haastateltujen mukaan tarvitaan toki asiatiedottamista, mutta esille tuli myös se, että olisi hyvä esimerkkien kautta pyrkiä popularisoimaan maaseudun kehittämistä. Näin voitaisiin vaikuttaa siihen, ettei asia tunnu niin vieraalta ja saadaan lisättyä sen houkuttelevuutta.

Eräs haastateltu toivoi enemmän valmiita työkaluja toimijoiden käyttöön, esimerkiksi yleismallisia esitteitä ja materiaalia, jossa olisi editointimahdollisuus. Toimintaryhmillä voisi olla lisäksi yhteinen ulkoasu nettisivuillaan. Näin tiedottamiseen varattuja resursseja voitaisiin hyödyntää tehokkaammin. Parissa haastattelussa nousi esille ”epävirallisen” tiedottamisen merkitys eli tiedon välittyminen verkostoissa eri toimijoiden kesken. Eräs kunnan edustaja toivoi kuntapäätäjille enemmän tietoa, maaseutusihiteeri ei saisi olla ainoa linkki kunnassa ohjelmaan.

Kuva: MMM/Mavi Contum Oy

Johtopäätökset ja suositukset

Kehittämissuunnitelma nähtiin suhteellisen selkeäksi, toki huomioiden se, että kyseessä on luonnos. Suunnitelman rinnalle kaivattiin käyttäjäystävällisempää ja /tai ydinkohdat tiivistävää esitettä. Suunnitelman toimeenpanon asiakaslähtöisyyden parantamiseksi oleellisina asioina nähtiin asiakaspalvelun ja tiedottamisen rooli. Näihin oltiin suurelta osin tyytyväisiä, mutta esille tuotiin monia kehittämissideoitakin.

Kehittämissuunnitelmassa asiakaslähtöisyyden kannalta tärkeää on se, että suunnitelma on ajan tasalla mm. rahoitus- ja kehittämispainotusten osalta ja se on helposti löydettävissä ELY-keskuksen internetsivuilta ja linkitetty muiden keskeisten maaseudun kehittäjien internetsivuille. Myös ohjelmakauden vaihtumisen myötä muuttuneista asioista pitää tiedottaa selkeästi ja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Kehittämissuunnitelman hyödyntäminen pitää tehdä toimijoille mahdollisimman helpoksi. Tähän voidaan vaikuttaa hyvällä ja monipuolisella tiedottamisella sekä osaavalla ja rohkaisevalla asiakaspalvelulla. Tämän suhteen alueella ollaan jo hyvällä tolalla, asia vaatii kuitenkin jatkuvaa panostusta.

6.2 Yhteistyö muiden toimijoiden ja alueiden kanssa

Maaseutusuunnitelmaluonnoksen neljänteen lukuun on kirjoitettu alueen ohjelmien yhteensovituksesta ja työnjaosta. Luvussa käsitellään maaseudun kehittämissuunnitelman yhteensovitusta EAKR-, ESR- ja EMKR -ohjelmien, Etelä-Savon maakuntaohjelman ja alueen muiden ohjelmien kanssa, työnjakoa toimintaryhmien ja alueen muiden maaseudun kehittäjien kanssa sekä alueiden välistä yhteistyötä maaseutuohjelman toimeenpanossa. Tässä ennakkoarviointiraportin luvussa puolestaan käsitellään arviointihaastatteluissa esiin nousseita näkemyksiä siitä, minkä asioiden osalta olisi hyvä tehdä yhteistyötä muiden rahoittajien ja rahastojen kanssa, mitä rahoittajatahoja nämä voisivat olla ja kuinka tämän yhteistyön koordinoinnista tulisi huolehtia. Haastatteluissa selvitettiin myös, onko suunniteltu yhteistyö haastateltavien edustamien organisaatioiden hallinnoimien kehittämisohjelmien/-strategioiden ja maaseutusuunnitelman välillä toimiva. Muita tässä käsiteltäviä haastatteluaiheita ovat kysymykset keskeisten tahojen ja toimijoiden sitoutumisesta toimintaan sekä alueiden välisten, valtakunnallisten ja kansainvälisten hankkeiden hyödyistä Etelä-Savon maaseudun kehittämistyölle.

Näkemykset yhteistyön kohteista

Alueen ulkopuoliset asiantuntijat pohtivat, minkä asioiden tai kehittämiskohteiden osalta olisi hyvä tehdä yhteistyötä muiden rahoittajien ja rahastojen kanssa. Tuossa pohdinnassa nostettiin esille muutamia aihekokonaisuuksia: Sipilän hallituksen kehittämispainotukset, kaupunkien kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen, kalatalous, nuorten ja naisten työllistäminen, bioenergia, luomu, puuketju ja muut alihankintaketjut sekä toiminta, jossa hyödynnetään Venäjän läheisyys.

Eräässä alueen ulkopuolisen asiantuntijan haastattelussa nostettiin yhdeksi mahdolliseksi rahastojen yhteistyön alueeksi kaupunkien kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen, missä maaseuturahoitteinen toiminta (Leader) ja ESR-toiminta yhdistyvät. Tästä myös on maininta Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelmassa, jossa viitataan rakennerahastohjelmien ESR- ja EAKR-toimenpiteiden osalta Itä- ja Pohjois-Suomen alueelliseen suunnitelmaan 2014–2020. Tuossa viittauksessa käsitellään kaupunkikehittämistä ja paikallista yhteisölähtöistä kehittämistä, jonka alla kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutusta voidaan lisätä ohjelmien yhteistyönä toteutettavien kehittämishankkeiden, joihin sisältyy toimenpiteitä maaseudulla ja kaupunkien ydinkeskustoissa.

Ulkopuolisten asiantuntijoiden haastatteluissa kalatalouden kehittäminen nähtiin mahdollisena useamman rahaston yhteistyön alueena, mikä on myös maaseudun kehittämissuunnitelmaluonnoksessa tuotu vahvasti esille. Siinä kehittämissuunnitelman toimenpiteille nähdään mahdollisia kehittämiskohteita mm. koskien kunnostuksiin liittyvien innovatiivisten yritys- ja kehittämishankkeiden avulla. Myös EU:n LIFE-ohjelmasta rahoitetun norppahankkeen tukemista alueen väestön keskuudessa tehtävin toimin nähdään mahdolliseksi rahoittaa maaseutuohjelman varoin.

Nuoriin ja naisiin kohdistuvien toimien rahoituksessa alueen ulkopuoliset asiantuntijat näkivät myös mahdollisuuksia rahastojen yhteistyölle. Luontevimmin yhteistyötä nähtiin syntyvän maaseudulle kohdistuvissa työllisyyttä ja syrjäytymisen ehkäisemistä koskevissa toimin tässä kohderyhmässä, jolloin maaseuturahaston luonteva rahoituskumppani olisi ESR. TE-hallinto voisi tuoda oman asiantuntemuksensa aihealueen kehittämiseen esim. erikoistuvien maatalojen tarvitessa lisätyövoimaa. Osaamisen lisäämisessä myös muissa kohderyhmissä, etenkin olemassa olevan työvoiman kohdalla, nähtiin maaseudun kehittämisessä myös mahdollisuuksia ESR-toiminnan kautta.

Ylipäänsä rahastojen yhteistyön tarvetta voisi asiantuntijahaastattelujen perusteella olla ns. isommissa asioissa, mm. bioenergiaan, puuketjuun ja luomuun liittyen. Tässä on paljon tehtävää esim. alihankintaketjujen kehittämisessä haettaessa ratkaisuja siihen, miten alueen yritykset pääsevät tuotteineen laajemmille markkinoille. Yhteistyö toimijoiden kesken, verkostoituminen, on tämän kysymyksen kohdalla samalla tavoin olennainen. Alueen toimijoiden haastatteluissa luomuasiana nostettiin myös esiin. Luonnonmukaiseen tuotantoon liittyvään tutkimusta ja kehittämistä sekä yritysten vahvempaa ”briiffausta” luomuyrittäjyyteen ja teemaan liittyvän osaamisen viemistä eteenpäin voitaisiin edistää ESR-varoin. Samalla laajapohjainen luomun edistäminen vahvistaisi hyvinvointipuolta, matkailua ja loma-asumista, joihin monipuolisesti voisi yhdistellä eri rahoituslähteitä. Yhtenä laajana kehittämisalueena voisi myös olla metsä, jossa tutkimus ja konkreettinen tekeminen yhdistyisivät.

Etelä-Savon maakuntaohjelmassa vuosille 2014–2017 on alueen kehittämisen yhtenä painopisteenä avainalojen kehittäminen, jossa metsävarojen monipuolinen hyödyntäminen ja maaseutuelinkeinojen kehittäminen ovat myös tärkeitä maaseudun kehittämisen osa-alueita. Puun käytön lisäämisessä ja monipuolistamisessa sekä jalostusasteen nostamisessa Etelä-Savolla onkin maakuntaohjelman kirjauksen mukaan paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia. Maakuntaohjelman Osaavan työvoiman ja hyvän innovaatioympäristön toimintalinjalle älykkäästi erikoistuneen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan osaksi on nostettu myös luomu ja elintarviketurvallisuuden innovaatiot. Maakunnan profiili luomutuotannossa todetaankin kiistattomaksi. Näiden maakunnallisten kehittämissuunnitelmaohjelmien nojalla on hyvä syy olettaa, että metsien hyödyntämiseen, maaseutuelinkeinojen kehittämiseen ja luomutuotantoon on maakunnassa valmiutta suunnata varoja useammastakin rahoituslähteestä, vaikka näihin mahdollisuuksiin liittyy myös joitakin rajoitteita.

Alueelliset metsäohjelmat sisältävät maakuntaohjelmien metsäalaa koskevia strategialinjauksia ja tavoitteita ja ovat siten osa maakunnallista suunnittelujärjestelmää. Metsäohjelmalla on vahvat liittymäkohdat maakuntaohjelmia täsmentäviin alastrategioihin. Metsäkeskusten alueella toteutetaan monia ohjelmia, jotka sisältävät metsäsektoria koskevia linjauksia ja toimenpiteitä, esimerkiksi alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma. (Etelä-Savon metsäohjelma 2012–2015.)

Kuva: MMM / Mavi Contum Oy

Maaseudun kehittämissuunnitelmaluonnoksessa todetaan ylipäänsä ohjelmien yhteensovittamiseen liittyen, että maakuntaohjelmassa on haja-asutusalueiden infran tukemiseen maaseudun kehittämissuunnitelmaa paremmat mahdollisuudet. Maataloustuotteiden ensiasteen jalostuksen, markkinoille saattamisen ja kehittämisen tukeminen on puolestaan yrityshankkeissa mahdollista ainoastaan maaseudun kehittämissuunnitelman kautta. Sen sijaan koulutukseen, elinikäiseen oppimiseen ja nuorten työllistämiseen liittyen maakuntaohjelman mahdollisuudet ovat laajemmat rakennerahastojen kautta. Myös maahanmuuttajien ja ulkomaalaisen kausityövoiman työllistämisen, työhyvinvoinnin edistämisen ja kulttuurien yhteensovittamisen osalta ESR-toimenpiteissä on maaseuturahastoa enemmän mahdollisuuksia.

Vaikka maataloudessa tällä hetkellä kärsitäänkin Venäjän kaupan tyrehtymisestä, nähtiin ulkopuolisten asiantuntijoiden haastatteluissa Venäjän markkinoiden läheisyys pidemmällä tähtäimellä suurena mahdollisuutena. Kuitenkaan juuri nyt tuon markkina-alueen uudelleen avautumisesta ei ole kenelläkään tietoa. Sen sijaan haastatteluissa tuotiin esiin ajatuksia puhtaasta ruuan viennistä muihin maihin. Asialla voitaisiin olla useamman rahoittajan ja laajemman alueen voimin, jolloin voitaisiin saada kriittistä massaa

vientiponnisteluihin asti. Kuten yhdessä haastattelussa sanottiin, alueelta voitaisiin viedä vaikka marjajalosteita saksalaisiin hotelleihin.

Edellä esitettyjen kehittämisen yhteistyöalojen lisäksi monissa alueen omien toimijoiden haastatteluissa esitettiin mahdollisena yhteistyön laajana teemana matkailun kehittämistä. Myös ulkopuoliset asiantuntijat pitivät sitä yhtenä Etelä-Savon vahvuutena. Matkailun kansainvälistymiseen liittyen pitäisikin erään haastatellun mielestä ottaa oppia Lapista, missä eri rahoittajien lisäksi myös kunnat tekevät yhteistyötä markkinoidessaan Lappia Eurooppaan: *"Meidän Lappi on Saimaa. On outoa, ettei tätä järvialueen markkinointia voida tehdä maakuntien yhteisenä ponnistuksena, jolloin sitä voitaisiin tosiaankin tehdä oikein kunnolla. Matkailijan silmissä se on kuitenkin yksi alue."* Matkailun kehittämisessä nähtiin tarvetta koulutukseen esim. palveluiden markkinoinnista Keski-Eurooppaan. Sitä taas olisi mahdollista toteuttaa ESR:n kautta. Haastatteluissa todettiin matkailun olevan alueen ykköstuote, jonka kehittämiseen on tähän mennessä käytetty paljon maaseutuohjelman varoja. Myös siitä syystä rahastojen yhteistyö voisi olla matkailun kehittämisessä paikallaan. Etelä-Savon maakuntaohjelmassakin matkailu on nostettu keskeiseksi kehittämisalueeksi ja Etelä-Savon maakuntaliitto on

Kuva: MMM/Mavi Contum Oy

laatinut matkailustrategian vuosille 2014–2020, strategia on hyväksytty keväällä 2014 (Etelä-Savon maakuntaliiton internetsivut).

Haastatteluissa nostettiin muina mahdollisina rahastojen välisinä yhteistyöaloina työn tuottavuuteen liittyvät asiat ja digitalisaatio, jossa esim. Tekes voisi rahoittaa erilaisia selvityksiä ja yrityksiin kohdistuvia kehittämistoimia. Eräissä haastattelussa nähtiin mahdollisena, että rakennerahastojen rahoitukseen voitaisiin kytkeä perinteisten rahoittajatahojen lisäksi säätiöitä ja pankkeja, jotka ovat rahoittajina erilaisissa kehittämisrahoituksissa. Myös Kulttuurirahaston osallistumista maaseudun kehittämiseen pidettiin mahdollisena.

Yhteistyön koordinointi

Kun rahastot saadaan yhteistyöhön, kuinka yhteistyön koordinoinnista sitten tulisi huolehtia? Tätä kysymystä käsiteltiin haastateltaessa alueen omia toimijoita. Monissa keskusteluissa pidettiin tärkeänä, että eri rahoittajat tietävät niin toistensa mahdollisuuksista kuin esteistäkin rahoituksen saamiselle. Tämä sen vuoksi, että ne pystyisivät ohjaamaan hakijan oikean rahoituslähteen äärelle, mikäli uudelleenohjaus olisi tarpeen. Totta kai on syytä myös huolehtia, että rahastot

täydentävät toisiaan, ettei tule päällekkäisyyksiä, eikä olennaisia asioita jäisi myöskään ilman rahoitusmahdollisuuksia. Rahoittajien on myös tiedettävä toisistaan se, millaisia hankkeita ja investointeja on missäkin menossa. Samalla tavoin eri kehittäjätahojen on hyödyllistä olla edustettuina yhteistyöelimissä ja olla laajasti selvillä siitä, mitä alueella kehitetään ja mitä suunnitellaan kehitettäväksi.

Tärkeä näkökulma rahastojen mahdollisuuksien yhdistämiseen liittyen tuotiin esiin haastattelussa, jossa todettiin, että rahastoja hallinnoivien organisaatioiden/viranomaisten pitäisi miettiä ja käydä keskustelua siitä, miten asia saadaan hallinnollisesti hoidettua mahdollisimman kevyesti. Hanketasolla eri rahoitusten yhdistäminen, monirahastaisen hankkeen hakeminen, ei luonnollisesti olisi millään tavoin houkuttelevaa, jos siihen sisältyisi yhtä moninkertainen hallinnointi ja raportointi: *”Siihen tämä ajatus kuolee alkuunsa. Sen vuoksi yhteistyön koordinointi on hyvin tärkeässä roolissa. Tässä on selkeä rooli viranomaisilla tasata tätä hommaa ja ajatus on hyvä ja kannatettava, jos sillä ei aiheuteta tuplahallinnointia.”*

Kehittämissuunnitelmaluonnokseen on kirjoitettu, että ELY-keskuksen ja maaseudun kehittäjätahojen välinen työnjako alueella jatkuu keskeisiltä osin ennallaan. Maaseudun kehittämissuunnitelman seurana-

taryhmässä on alueen kaikki keskeiset maaseudun kehittäjätahot mahdollisimman kattavasti edustettuina ja ELY-keskuksen koollekutsumaan hankeryhmään osallistuu uudella ohjelmakaudella mahdollisesti myös maakuntaliiton edustaja. Lisäksi ELY-keskuksessa tiivistetään yhteistyötä MYR:n sihteeristön kanssa. Alueellisen metsäkeskuksen ja ELY-keskuksen johtoelimissä puolestaan edustukset ovat ristikkäin. Lisäksi maaseudun kehittämissuunnitelman ja rakennerahas-tohjelman piiriin kuuluviin hankeaihioihin liittyen ELY-keskuksen asiantuntijat neuvottelevat hanketoimijoiden kanssa.

Haastatteluissa yhteistyön koordinointiin ei liiemmin tullut esiin kehittämissuunnitelman kaavailuja täydentäviä koordinoititapoja. Monissa keskusteluissa todettiin asia hoidettavan erilaisten yhteistyöryhmien kokoamisella. Alueella jo aloitettua hankefoorumikäytäntöä pidettiin hyvänä. Siinä hankehakijat kertovat eri viranomaisille ja muille hankehakijoille valmisteilla olevista hankkeistaan, jolloin niistä voidaan myös yhdessä keskustella ja miettiä, miten ne olisivat parhaiten vietävissä eteenpäin. Foorumia voitaisiin viedä eteenpäin myös järjestämällä teemakohtaisia seminaareja, joissa saataisiin laajemminkin näkemystä aiheeseen, kentältä tietoa ja uusia keskustelunavauksia. Samalla mietittäisiin yhdessä, mitä kaikkea teeman eteen voidaan tehdä, mitä on tekemättä ja mitä ongelmia siellä on ratkaistava. Se myös voisi sitouttaa toimijoita entisestään ja pitää yhteistyön tiiviinä.

Eräässä haastattelussa nostettiin esiin ajatus, että jokin taho nimettäisiin teemakohtaisen yhteistyön koordinaattoriksi. Maaseudun kehittämissuunnitelman osalta puolestaan pohdittiin, että suunnitelman laatimisvaiheessa aktiivinen ELY-keskuksen maaseutusstrategiaryhmä voisi jatkaa toimintaansa suunnitelman toteutusvaiheessa yhteistyön koordinoijana, koska se lähtökohtaisesti on parhaiten perillä siitä, mihin suunnitelmalla pyritään. Parissakin haastattelussa puolestaan suhtauduttiin skeptisesti MYR:n mahdollisuuksiin yhteistyön koordinoijana. Yhden haastattelijan näkemys kuvaa hyvin tätä näkemystä: *"MYR ei pysty sellaiseen, se ei ole sellainen toimielin. Se ei pysty ratkomaan, kun mennään ihan oikeisiin töihin ja ratkomaan ongelmia. Sihteeristö nykyään päättää kaikki hankkeet ja siinä yksittäisen virkamiehen valta korostuu."*

Parissa yhteistyön koordinoitua käsittelevässä haastattelussa tuotiin esille tarpeita saada uusia toimijoita mukaan yhteistyöverkostoihin. Eräs haastateltava ottaisi verkostoihin mukaan yrityspalvelukeskukset, toinen piti tärkeänä vahvistaa maaseudun asukkaiden (ml. vapaa-ajan asukkaat) edustusta.

Nykyisen yhteistyön ja roolien toimivuus sekä toimijoiden sitoutuminen

Muutamit arvioinnissa haastatellut alueen toimijat edustavat jotain organisaatiota, joka hallinnoi jotain kehittämissuunnitelmaa tai -strategiaa. Heiltä kysyttiin, onko suunniteltu yhteistyö ja roolit tuon ohjelman tai strategian ja maaseutus suunnitelman välillä toimiva. Kaikki, joita kysymys koski, olivat tyytyväisiä suunnitelmiin yhteistyön ja roolijaon osalta. ELY-keskuksen edustajat saivatkin tässä yhteydessä runsaasti kiitosta mm. omasta aktiivisuudestaan ja tulemisesta käytännön tekemisessä toimijoita vastaan virkavelvollisuuksien rajaaman tehtäväkentän ulkopuolelle. Käytännön yhteistyön tekeminen ELY:n edustajien kanssa koettiin myös arkipäiväiseksi, epämuodolliseksi ja tähän asti hyvin toimineeksi. Myös kehittämissuunnitelma-luonnoksen mukaan alueella vaikuttavien eri ohjelmien suhteen on tehty yhteensovittamista ja työnjakoa.

Arviointihaastatteluissa alueen toimijoita pyydettiin ottamaan kantaa siihen, ovatko maaseutus suunnitelman toteutuksessa mukana olevat keskeiset tahot ja toimijat sitoutuneet toimintaan ja onko heille muotoutunut toteuttajakentässä sopivat roolit. Käsitusten mukaan sitoutuminen on pääpiirteissään hyvällä tasolla. Verrattuna maaseutus suunnitelman 2007–2013 väliarvointiin, sitoutumisessa ei yhtä selvästi enää nähty joidenkin tahojen kohdalla tarvetta tilanteen parantamiseen. Tosin joidenkin hanketoimijoiden arveltiin edelleen tekevän kehittämistyötä liikaa omista lähtökohdistaan käsin, ei niinkään kehittämissajatus päälinnämäisenä.

Roolien osalta haastatellut pitivät tilannetta varsin hyvänä; roolit alueen maaseudun kehittämisessä ovat eri tahojen kohdalla selkeät ja asia on väliarvointiin nähden ennallaan. Tässä yhteydessä tuotiin kuitenkin esille, että joidenkin tahojen rooli on maaseudun kehittämistoiminnassa ylikorostunut. Asialle oli kuitenkin nähtävissä selvät syyt, minkä vuoksi tilannetta pidettiin ymmärrettävänä.

Haastatteluissa nousi esiin tarve saada kehittämistyöhön uusia ja raikkaita näkökulmia uusien toimijoiden kautta. Eräs haastateltu totesikin, että maaseudun kehittämisessä nähdään paljon uhkia, kun pitäisi nähdä myös mahdollisuudet, mihin uudet toimijat voisivat tuoda uudenlaista näkökulmaa. Asiaan liittyen hän pohdiskeli mm. seuraavaa: *"Maaseudulla on vetoakin, vaikka se tyhjenee kovaa vauhtia. Osa porukasta haluaa muuttaa maalle ja kasvattaa lapsensa siellä huolimatta epäviihtyvyystekijöistä. Esim."*

verkkoyhteyksien kehittyminen mahdollistaa työnteon ja tuo palvelut verkossa myös maaseudulle. Milloin tuo liike vahvistuu ja miten sitä voisimme edesauttaa myös kehittämistoimin?”

Oman alueen ulkopuolelle tehtävän yhteistyön hyödyt

Alueen toimijoille suunnatuissa haastatteluissa haastateltavia pyydettiin pohtimaan alueiden välisten, valtakunnallisten ja kansainvälisten hankkeiden lisäarvoa ja hyötyä Etelä-Savon maaseudun kehittämistyölle. Yleisesti ottaen yhteistyötä muiden kanssa pidettiin hyödyllisenä. Silloin voidaan mm. jakaa kustannuksia, saada parempaa vaikuttavuutta, oppia muilta, saada uusia toimintamalleja ja saada lisää kohderyhmään kuuluvia, mikäli heitä omalla alueella on liian vähän. Yhteen haastattelun kommenttiin oli oikeastaan koottu kaikki haastatteluissa esille nostettu hyöty yhteistyön laajentamisesta oman alueen ulkopuolelle:

”Näissä voi saada tukea omalle kehittämistyölle ---. Asiantuntijaverkoston laajetessa myös voidaan saada laajempaa näkemystä, minkä kautta pystytään palvelemaan asiakasta kokonaisvaltaisemmin ja tuomaan hyötyä heille. Lisäksi verkostoituminen voi näiden kautta lisääntyä, samoin mahdollisuus benchmarkkaukseen ja uusien toimintatapojen ja -mallien saamiseen. Kun toimitaan laajemmin yhdessä, myös tiedonkulku ja toiminnan näkyvyys paranevat. Saadaan lisäksi yhdessä tekemisen meininkiä. Ei tuhlata myöskään resursseja, kun pystytään saamaan pois päällekkäisyyksiä.”

Haastatteluissa nähtiin myös ongelmia yhteistyön laajentamisesta oman alueen ulkopuolelle. Eräs vastaaja kertoi havainnostaan, että tällaiset kehittämiskokonaisuudet *”pakkaavat jäämään vähän irrallisiksi jutuiksi, eivätkä välttämättä kytkeydy omaan toimintaan”*. Toisen vastaajan mukaan hallinto, byrokratia ja totutut toimintatavat voivat haitata yhteisen hyvän löytämistä. Hänen mielestään laajemman alueen yhteishankkeet myös monesti paisuvat turhan suuriksi ja hallinnollinen taakka helposti kasvaa liialliseksi.

Haastateltavat suhtautuivat tässä kaikkein myönteisimmin alueiden välisiin hankkeisiin. Niistä koettiin olevan parhaiten kotiutettavissa oman alueen

ulkopuolelle ulotetun yhteistyön hyödyt. Kuitenkin myös alueiden välisissä hankkeissa on keskeistä, että toiminta on tarvelähtöistä ja niissä pitää pystyä lokalisoimaan omalle alueelle niin tekeminen kuin toiminnasta saatava lisäarvokin. Tällaisen yhteistyön mahdollisuuksia nähtiin Etelä-Savon osalta vientiin, matkailuun sekä luomuun liittyen. Ylimaakunnallisesta toiminnasta nähtiin saatavan selvää lisäarvoa myös ylipäänsä maatalouden kehittämiseen. Syyksi siihen mainittiin mm. maitotilojen polarisoituminen ja segmentoituminen, jolloin yhdessä maakunnassa ei ole kehittämishankkeen kannalta riittävästi suuria tiloja. Jos alueena olisi vain yksi maakunta, tällaiselle kohderyhmälle suunnattu toiminta voisi jäädä turhan suppeaksi. Eräässä haastattelussa kuitenkin nähtiin ylimaakunnallisten hankkeiden hankaluutena niiden valmistelun vaikeus esim. eri maakuntien erilaisine päätöksentekoaikatauluineen, mikä myös kuluttaa aikaa, sekä hallinnon raskaus.

Valtakunnallisten hankkeiden toteuttamiselle haastatellut eivät erityisemmin lämmenneet. Syiksi kerrottiin niiden toteutuksen hankaluus ylipäänsä, mikä näkyy mm. viestinnän ja tiedonvaihdon vaikeuksina sekä tekemistä haittaavana luontaisen yhteyden puuttumisena. Tämän vuoksi valtakunnallisten hankkeiden hyödyt koettiin vaikeiksi kotiuttaa omaan toimintaan.

Kansainvälisten hankkeiden toteuttamiselle haastatellut näkivät sekä kannustavia että vähemmän kannustavia syitä. Kansainvälisessä yhteistyössä pidettiin mahdollisena, että strategisuus ohjaa toimintaa eri osapuolten välillä, mikä taas ajaa siitä saatavan hyödyn kaikille mukana oleville. Tämä vaatii kuitenkin, että myös kansainvälisellä toiminnalla pitää olla selkeä suunnitelma. On tiedettävä, mitä sillä halutaan, mikä on kohderyhmä, ketä ovat kumppanit ja miten siinä edetään. Kansainväliselle toiminnalle nähtiin mahdollisuuksia yleisesti yritystoimintaan sekä syrjäisten alueiden sosiaalisten palveluiden järjestämiseen liittyen. Kuitenkin niiden kuten valtakunnallistenkin hankkeiden *”kokoon juokseminen”* koettiin aika vaikeaksi. Niiden lisäarvon todettiin myös katoavan helposti toiminnan organisoimiseen tai jäävän pinnalliseksi kokemusten vaihdoksi. Lisäksi kielitaidon puute saattaa olla este kansainvälisen hankkeen toteuttamiselle. Eräässä haastattelussa esitettiin kansainvälisistä hankkeista arvio, että *”taloudellisessa mielessä hyödyn saaminen niissä on mahdollista vasta pidemmässä juoksussa, seuraavassa tai sitä seuraavassa hankkeessa. Myös yritykset itse kokevat nämä vähän työläiksi ja varmaan hanketalotkin.”*

Kuva: ELY-keskusten kuvapankki

Itäsuomalainen yhteistyö

Kehittämissuunnitelmassa on kuvattu kolmen itäsuomalaisen maakunnan eli Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan välinen yhteistyö maaseudun kehittämisessä. ELY-keskuksilla todetaan olevan hyvät kokemukset yhteistyöstä jo aiemmilta ohjelmakausilta. Kolmen maakunnan ELY-keskusten maaseudun kehittäjien tilaisuudessa elokuussa 2013 määriteltiin yhteistyön teemat ja toimintatavat, jotka on kuvattu kehittämissuunnitelmassa.

Molempien kumppanimaakuntien maaseudun kehittämissuunnitelmissa tuodaan tämä yhteistyö esille. Kuitenkin yhteistyön esille tuomisessa on jonkin verran eroja. Pohjois-Savon suunnitelmassa yhteiset teemat mainitaan, mutta niitä ei käsitellä tai avata sen enempää. Pohjois-Karjalan suunnitelmassa asialle on varattu kehittämissuunnitelmassa oma lukunsa (luku 4.3) esille tuodut yhteistyön teemat eivät ole aivan yksiyhteen sen kanssa, mitä Etelä-Savon suunnitelmassa on esitetty, esimerkiksi Etelä-Savon suunnitelmassa mainittu oppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö ei näy Pohjois-Karjalan suunnitelmassa.

Johtopäätökset ja suositukset

Kehittämissuunnitelman luonnosversiossa on jo nyt varsin hyvin selvitetty erilaisia yhteistyömahdollisuuksia rakennerahastojen ja muiden rahoittajatahojen kanssa. Kehittämissuunnitelmaluonnoksen valmistumisen jälkeen on kuitenkin laadittu uusia ohjelmia, esimerkiksi Etelä-Savon matkailustrategia vuosille 2014–2020, joiden linjaukset on syytä ottaa huomioon.

Yhteensovittaminen alueella vaikuttavien muiden kehittämistä linjaavien ohjelmien ja strategioiden kanssa on syytä olla jatkuvaa koko ohjelmakauden ajan. Tätä tarvetta vahvistaa osaltaan se, että eri ohjelmat on laadittu eri ajanjaksoille.

Rahastojen yhteistyömahdollisuuksia mietittäessä on hakijan kannalta olennaista, että yhdistettäessä hankkokokonaisuuteen eri rahastoja vaatimukset hankkeen hallinnoinnista ja raportoinnista eivät tule rahastojen määrän mukaan moninkertaisiksi. Muussa tapauksessa eri rahastojen mahdollisuuksien käyttäminen hanketasolla jää toteutumatta.

Etelä-Savossa jo kokeiltu hankeforumikäytäntö on alueen toimijoiden mukaan hyvä ja sille toivotaan jatkoa. Ajatusta voidaan kehittää edelleen myös järjestämällä teemakohtaisia seminaareja, joissa saataisiin laajemminkin näkemystä aiheeseen, kentältä tietoa ja uusia keskustelunavauksia. Tällä tavoin sitoutetaan toimijoita entisestään kehittämistyöhön ja edistetään heidän keskinäistä vuorovaikutusta. Näihin tilaisuuksiin voidaan houkuttaa mukaan kokonaan uusiakin toimijatahoja.

Hankeforumien järjestämistä on syytä jatkaa ja kehittää niitä edelleen laajemminkin yhteistyön areenoiksi.

Alueiden väliset, valtakunnalliset ja kansainväliset hankeyhteistyömahdollisuudet voivat tuoda lisäarvoa kehittämistyöhön, mutta sitä ne eivät tee automaattisesti. Myös niiden kohdalla on keskeistä, että ne rakennetaan aitoon tarpeeseen. Sama pätee suunnitelmassa kuvattuun kolmen itäsuomalaisen maakunnan yhteistyöhön maaseudun kehittämisessä myös muuten kuin hanketoiminnan, esimerkiksi yhteisen viestinnän ja suunnitelmien arvioinnin osalta.

Yhteishankkeiden suunnittelu, hallinnointi ja koordinointi ovat sen verran lisätyötä vaativia pienempiin aluekohtaisiin hankkeisiin verrattuna, että niistä saatavan hyödyn tulisi olla samassa suhteessa myös suurempi. Verrattaessa alueiden välisiä, valtakunnallisia ja kansainvälisiä hankkeita toisiinsa alueiden väliset hankkeet koetaan parhaiten lisäarvoa tuottaviksi.

Oman alueen ulkopuolelle tehtävän hankeyhteistyön vaativuudesta johtuen on alueiden välisiltä, valtakunnallisilta ja kansainvälisiltä hankkeilta tarkoituksenmukaista odottaa (ja vaatia) myös muita hankkeita merkittävämpiä hyötyjä.

6.3 Kehittämissuunnitelman ohjelmallisuus

Tässä luvussa käsitellään kehittämissuunnitelman kokonaisuutta tavoiteasetannan ja niin tavoitteiden kuin kehittämistoimien painotusten osalta. Luvussa käsitellään lähinnä arviointihaastattelussa esille tulleita näkemyksiä tavoiteasetannasta ja kehittämissuunnitelman ohjelmallisuudesta etenkin yritystukien ja kehittämishankkeiden osalta.

Kuva: YHA-kuvapankki Raili Malinen

Suunnitelman tavoiteasetanta ja painotukset

Alueen ulkopuolisilta asiantuntijoilta kysyttiin näkemystä kehittämissuunnitelmaluonnoksen tavoiteasetantaan ja painotuksiin. Haastatellut asiantuntijat olivat varovaisia ehdottamaan uusia tavoitteita tai luopumaan täysin jostain. Eräs kommentoi vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen -tavoitteen, mikäli sillä tarkoitetaan uusia paikallisen demokratian muotoja kuntien yhdistymiseen liittyen, olevan melko ”kuollut kirjain”, koska ilman aitoa päätösvaltaa asialla ei ole vaikuttavuutta. Kehittämissuunnitelmaluonnoksesta kuitenkin selviää, että tavoitteella tarkoitetaan vaikuttamismahdollisuuksia laajemminkin. Eräs toinen asiantuntija huolehti siitä, onko palveluelinkeinojen kehittäminen mukana suunnitelmassa, tarkoittaen nimenomaan digitalisaation ja sähköisten palveluiden tuomia liiketoimintamahdollisuuksia. Uutta liiketoimintaa ja myös palveluiden kehittämistä koskevia tavoitteita suunnitelmassa kyllä on, mutta hieman epämääräiseksi jää, mitä tavoitteet pitävät sisällään.

Asiantuntijat toivat esille kuitenkin tavoitteiden painottamiseen liittyviä asioita. Parissa kommentissa kaivattiin vielä selvemmin tavoitteisiin ”uudistushenkisyyttä”, esimerkiksi yhteistyö-toimenpiteessä olisi mahdollista kokeilla kokonaan uutta ja siksi siihen voisi panostaa enemmänkin. Voisi ajatella esimerkiksi ”konkreettisten kokeilujen koria”, josta jaetaan pieniä kokeilurahoja. Sellaisiin rakenteisiin, jotka eivät uudistu tai ikään kuin jäykistävät elinkeinorakenteen muuttumista, ei tule satsata ainakaan enempää, vaan haettaisiin aktiivisesti uudentyyppistä toimintaa. Myös suunnitelmassa läpileikkaavana teemana mainittu innovaatioteema sai sikäli osakseen arvostelua, että sen pitäisi itsestään selvästi sisältyä kehittämistoimintaan ja jää suunnitelmissa helposti vain kirjaukseksi. Eräs pohti painottuuko suunnitelma liikaakin perusmaatalouteen, siihen on kuitenkin suunnitelmassa suunnattu lähes puolet yritystuilla tehtävään kehittämiseen suunnitelluista varoista.

Eräs haastateltu toi esille Etelä-Savon vapaa-ajanmaakuntana (matkailu, vapaa-ajanasuminen etenkin kesäsesongin aikana). Vaikka matkailu on perinteinen kehittämiskohde, niin siinä on hänen mukaansa yhä potentiaalia. Eräs toinen kaipasi isompaa roolia nuorille. Nuorten työllistyminen ja elämänlaatu mainitaan kyllä suunnitelmassa niin yritysten kehittämisen kuin kehittämishanketoiminnan tavoitteissa, mutta etenkin hankepuolella samaan tavoiteryppäeseen /rahoi-

tuspainotuskokonaisuuteen sisältyy monta muutakin suurta tavoitetta.

Maaseudun kehittämissuunnitelmassa on varmasti luontevaa näkyä ja sen kautta olla mukana toteuttamassa yhteiskunnan kannalta keskeisiä kehittämispainotuksia. Näistä kehittämissuunnitelman suurinta painoarvoa edustavat tuoreeseen hallitusohjelmaan kirjatut ajatukset. Sipilän hallituksen strategiaohjelman visiossa vuodelle 2025 on yhtenä päätavoitteena, että Suomi on bio- ja kiertotalouden sekä cleantechin edelläkävijä. Suomessa on sen myötä määrä korvata fossiilista tuontienergiaa puhtaalla ja uusiutuvalla kotimaisella energialla, synnyttää uusia työpaikkoja cleantech-yritysten kasvun, kestävän luonnonvarojen käytön lisäämisen, maaseudun monialaisen yrittäjyyden ja tehokkaan kiertotalouden myötä sekä nostaa ruuantuotannon kannattavuutta. Tähän liittyen yhtenä hallituksen kärkihankkeena on biotalouden ja puhtaiden ratkaisujen edistäminen. (Valtioneuvoston tiedonanto eduskunnalle 29.5.2015 nimitetyn pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmasta.)

Biotalouskehittämiseksi on asetettu tavoitteita myös Kansallisessa biotalousstrategiassa, joka on valmistunut toukokuussa 2014 (Suomen biotalousstrategia). Biotalousstrategia on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, valtiovarainministeriön, valtioneuvoston kanslian ja niiden hallinnonalojen sekä VTT:n ja Sitran yhteistyönä. Biotalousstrategian linjaukset, tavoitteet ja toimenpiteet kannatta ottaa huomioon kehittämissuunnitelmaa viimeisteltäessä ja myös ohjelmakauden aikana. Bio- ja puhdistalouden vaatimukset kaikilta maakunnilta ideoita siitä, miten asiaa käytännössä viedään eteenpäin. Siksi kehittämissuunnitelman pitäisi myös olla ketterä ja reagoi- da ympärillä tapahtuviin muutoksiin eli suunnitelmalta vaaditaan riittävää joustavuutta. Se taas saavutetaan jättämällä tavoitteet sopivan yleisiksi. Kuitenkin mitä konkreettisemmin tavoitellut asiat pystyy näyttämään esimerkkitapausten kautta, sitä nopeammaksi todellinen toteuttaminen ja tekeminen saadaan. Yhdessä alueen ulkopuolisen asiantuntijan haastattelussa kehoitettiin miettimään, mitä bio- ja puhdistalouden Etelä-Savossa konkreettisesti tarkoittaa.

Osa haastatelluista asiantuntijoista otti kantaa tavoitteiden painottamiseen yleisellä tasolla. Pohdittiin, voisiko tavoitteet jakaa kahteen koriin eli tärkeisiin asioihin ja kaikkein tärkeimpiin asioihin. Kahteen koriin laittaminen ei siis tarkoittaisi minkään teeman unoh-

tamista, vaan kyse olisi etenkin viestinnällisestä asiasta; mihin satsataan ja millä erotutaan. Eräs asiantuntija kritisoi sitä, että osa suunnitelmassa esitetyistä tavoitteista on paremminkin keinoja edetä tavoitteeseen kuin itse tavoitteita. Suunnitelma pitäisi rakentaa tavoitteet edellä, jolloin varsinaisessa kehittämissä voidaan varioida erilaisia keinoja tavoitteeseen pääsemiseksi. Tavoitteet puolestaan johdetaan swot-tarkastelusta ja maaseutustrategiasta tekemällä niiden pohjalta valintoja, mihin suunnitelmalla pyritään vastaamaan. Tavoitteet voisivat olla isompia kokonaisuuksia, joiden saavuttamisessa nykyiset tavoitteet olisivat keinoja tai esimerkkejä keinoista, esimerkiksi vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen toimisi keino parantaa asumisviihtyvyyttä.

Kahden muun itäsuomalaisen maakunnan maaseudun kehittämissuunnitelmia tarkasteltaessa huomataan, että kehittämisen painopisteissä on varmastiakin pyritty ottamaan alueen ominaispiirteet huomioon. Kehittämisen painopistealat ovat kolmessa suunnitelmassa osittain erit, mutta osittain löytyy myös samoja painopisteitä, kuten ruoka, maaseutuyritykset, luonnonvarat, maaseutuasuminen ja ympäristöasiat - kenties hieman eri sanoin ilmaistuna. Osa samankaltaisista painotuksista saattaa johtua Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman painotuksista ja osa alueiden samankaltaisuudesta.

Kehittämishanketoiminta ja yritysrahoitus osana kokonaisuutta

Kehittämissuunnitelmassa on esitetty yritysrahoituksen ja hankerahoituksen osalta tavoitteeksi jakautuminen siten, että yritystukien osuus on noin 60 % ja hankerahoituksen noin 40 %. Niin alueen toimijat kuin ulkopuoliset asiantuntijat näkivät haastatteluissa lähes poikkeuksetta tämän painotuksen hyväksi. Monien mielestä yritysrahoituksen osuus voisi olla vieläkin suurempi. Painottamista yritystukiin perusteltiin suuremmalla vaikuttavuudella (työpaikat, pysyvät investoinnit, taloudellinen kasvu) sekä sillä, että niiden kautta tulokset ja hyödyt saadaan usein nopeammin ja ehkä myös helpommin kuin kehittämishankkeissa. Tuotiin myös esille, että alueen elinvoimaisuuden ja kilpailukykyyn vahvistaminen juuri yritystoiminnan kehittämisen kautta nähtiin hyväksi ja oikeaksi tavaksi. Edelleen parin kommentin mukaan työpaikkojen luominen ja yritystoiminnan kehittäminen hyödyttää paitsi yrityksiä, myös aluetta ja sen elinvoimaisuutta laajemminkin.

Parissa kommentissa tuettiin painotusta ”ehdollisesti” eli nähtiin painotus periaatteessa oikeaksi, jos hyviä yritysrahoitustarpeita löytyy. Lisäksi pari vastaajaa muistutti, että nykyisessä taloudellisessa tilanteessa yritystuille saattaa olla aiempaa vähemmän kysyntää.

Vaikka yrityspainotus sai laajaa kannatusta, pari haastateltua toi myös esille hanketoiminnan tärkeyden. Hankkeissa on saatu aikaan merkittäviä asioita, esimerkiksi uusien toimintatapojen osalta. Erään kommentin mukaan suurta hankemassaa tulisi kuitenkin terävöittää huomattavasti.

Sekä hanketoiminnalle että yritysrahoitukselle nähtiin siis sijansa kehittämissä, mutta miten kehittämishanketoiminnalla voitaisiin parhaiten edistää yritysten ja maatilojen kehittymistä? Kehittämishankkeiden hyöty yritysten kehittämisen kannalta nähtiin etenkin verkostoitumisen ja osaamisen lisäämisessä, jotka puolestaan luovat pohjaa yritys(ryhmä)hankkeille. Kehittämishankkeissa on usein mukana tai jollain tavalla osallisena laaja toimijajoukko niin (eri alojen) yrityksiä kuin kehittäjiä ja rahoittajia, mikä tarjoaa hyvän mahdollisuuden tutustua eri toimijoihin ja verkostoitua. Hankkeet voivat siis toimia joko tietoisesti tai varsinaisen tavoitteensa ohessa, ”vahingossa” toimijoiden kokoonjuoksijoina, mikä puolestaan voi luoda pohjaa niin yrityskohtaisille kehittämistoimille kuin yritysryhmähankkeille. Toinen merkittävä hyöty on tiedon välittäminen ja osaamisen vahvistaminen, hankkeeseen osallistuvat yrittäjät näkevät erilaisia toimintatapoja, näkökulmia ja esimerkkejä, joita soveltaa oman yrityksen kohdalla. Parin kommentin mukaan myös selvitystyyppisiä, yleisempää taustatietoa esim. toimialan kompastuskivistä tuottavia hankkeilta tarvitaan.

Esille tuli myös se, että hankkeilla pystytään hyödyttämään yritystoimintaa välillisesti esimerkiksi toimintaympäristön (esim. laajakaistayhteydet) tai yrittäjän jaksamisen tukemisen kautta. Erään asiantuntijan mukaan tärkeää onkin nähdä kokonaisuus ja toimia järkevästi niin, että erityyppiset kehittämistoimenpiteet täydentävät toisiaan.

Useat korostivat niin yritysten kehittämisen kuin yleisestikin hanketoiminnan vaikuttavuuden kannalta hankkeen tarvelähtöisyyttä sekä tavoitteiden ja toimien konkreettisuutta. Tätä voidaan parantaa mm. siten, että kohderyhmä on vaikuttamassa hankkeen syntymiseen ja mukana jo hankkeen suunnittelussa. Näin voidaan parantaa osallistujien sitoutumista hankkeeseen ja saada heitä panostamaan siihen myös rahallisesti. Kun yritykset panostavat omaa rahaa hankkeeseen, se luo myös hanketoteuttajalle painetta vaikuttavuuden osalta: toiminnasta on tultava

jotain, toimenpiteillä on tavoiteltava jotain konkreettista hyötyä. Erään kommentin mukaan osallistujien sitoutuminen hankkeeseen on avainasemassa, myös hankkeen päättymisen jälkeen. Pari asiantuntijaa nosti esille kokeilukulttuurin, eli pyritään mahdollisimman nopeasti päästä tekemään asioita. Toki pitää tietää, mitä ollaan tavoittelemassa ja tekemässä, mutta aika paljon on jo olemassa tietoa, jonka pohjalta voisi ryhtyä toimimaan. Konkreettisuutta lisäisi luonnollisesti myös hanketoimijoiden jalkautuminen yrittäjien pariin. Tällaiset hankkeet ovat toki raskaita toteuttaa.

Hankkeiden konkreettisuuden osalta hankalaksi ja rajoittavaksi nähtiin hanketoimintaa ohjaavat säädökset siitä, kuinka lähelle yritystä kehittämishankkeessa voidaan mennä. Hankehenkilöstön pitäisi esimerkiksi nähdä ja pystyä keskustelemaan yrittäjän kanssa myös siitä, mitä muuta tarvetta yrityksen kehittämisessä näyttäisi olevan ja ohjata yrittäjä hakemaan apua sieltä, mistä sitä on saatavissa. Muutamassa kommentissa toivottiin myös hankkeen toteuttamiseen enemmän liikkumavaraa muuttuviin tilanteisiin reagoimiseksi ja muutenkin joustavuutta toteutukseen.

Yksi esille tullut kokonaisuus koskee hanketoteuttajan toimintaa. Hankkeiden yhteistyö ja tietämys toisistaan sekä se, että hanke on linjassa muun alueella tehtävän kehittämisen, mm. maakuntaohjelman, kanssa nähtiin tärkeäksi vaikuttavuuden kannalta. Myös hankevetäjien mahdollisuus saada ”vertaistukea” ja jakaa kokemuksia koettiin tärkeäksi. Toiminnan koordinoimisen tärkeys nähtiin selvästi. Alueella toimii jo nyt hankefoorumia, joiden toiminnan toivottiin jatkuvan.

Johtopäätökset ja suositukset

Kehittämissuunnitelman tavoitteet näyttävät olevan sinänsä pääosin hyvin valittuja. Kehittämissuunnitelmaluonnoksen valmistumisen jälkeen on kuitenkin laadittu ja valmistunut uusia ohjelmia, esimerkiksi kansallinen biotalousstrategia. Myös jo aiemmin olemassa olleita strategioita, esimerkiksi Etelä-Savon matkailustrategia, on päivitetty. Kehittämissuunnitelmaluonnokseen ei ole voitu huomioida myöskään keväällä 2015 laaditun Sipilän hallituksen strategisen hallitusohjelman linjauksia, jotka koskevat myös Etelä-Savon kehittämistä. Näissä strategisissa painotuksissa mahdollisimman vaikuttavaan lopputulokseen pääsemiseksi Etelä-Savossa on järkevää yhdistää eri rahastojen voimavaroja. Kysymyksen tulevat biotalouden osalta mm. uusiutuvan energiantuotannon raskaus ja kestävä luonnonvarojen käytön lisääminen,

Kuva: MMM/Mavi Contum Oy

joissa yritysten verkostoituminen nousee yhdeksi keskeiseksi tekijäksi. Myös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma on hyväksytty vasta suunnitelmaluonnoksen valmistumisen jälkeen.

Kehittämissuunnitelmaan on syytä päivittää yhteistyö ja työnjako suunnitelmaluonnoksen valmistumisen jälkeen laadittujen kehittämisohjelmien ja muiden kehittämistä alueella ohjaavien asiakirjojen kanssa.

Maaseudun kehittämissuunnitelmaan olisi hyvä kirjata, mitä biotalouden kehittäminen konkreettisesti tarkoittaa Etelä-Savossa. Sen myötä päättään varsinaisessa kehittämisessä ”lennosta liikkeelle” ja voidaan myös jatkossa paremmin päästä hyödyntämään asiaan kohdennettavaa lisärahoitusta.

Kehittämissuunnitelman tavoitekokonaisuus on suhteellisen selkeä, mutta sitä on mahdollista yhä jännevoittää. Ensinnäkin osa tavoitteista on hyvin laajoja ja epämääräisiä, esimerkiksi *Paikallisten vahvuuksien ja mahdollisuuksien hyödyntäminen*. Lisäksi suunnitelmassa on listattu läpileikkaavia teemoja, joiden rooli jää kuitenkin hieman epäselväksi ja irralliseksi suhteessa kehittämistavoitteisiin ja valintakriteereihin. Toki täsmentämisellä ei ole syytä rajata suunnitelmaa liian tiukaksi, että sillä voidaan kuitenkin reagoida muuttuviin tilanteisiin toimintaympäristössä. Suunnitelmasta olisi hyvä käydä selvästi ilmi, mitkä ovat kehittämisen painopisteet ja tärkeimmät tavoitteet. Asiantuntijahaastatteluissa pohdittiin, voisiko tavoitteet jakaa kahteen koriin eli tärkeisiin asioihin ja kaikkein tärkeimpiin asioihin. Kahteen koriin laittaminen ei siis tarkoittaisi minäkään teeman unohtamista, vaan kyse olisi etenkin viestinnällisestä asiasta; mihin satsataan ja millä erotutaan.

Kehittämissuunnitelman tavoitekokonaisuutta on syytä vielä täsmentää joidenkin tavoitteiden osalta. Lisäksi voidaan pohtia voidaanko ja halutaanko esimerkiksi tiedottamisen kautta nostaa joitain tavoitteita ja painopisteitä vielä selvemmin esille.

Kehittämissuunnitelmassa on esitetty yritysrahoituksen ja hankerahoituksen osalta tavoitteeksi jakautuminen siten, että yritystukien osuus on noin 60 % ja hankerahoituksen noin 40 %. Niin alueen toimijat kuin ulkopuoliset asiantuntijat näkivät lähes poikkeuksetta tämän painotuksen hyväksi. Monien mielestä yritysrahoituksen osuus voisi olla vieläkin suurempi, toki tämä ja myös vaikuttavuus on kiinni siitä, onko hyviä yritysrahoitustarpeita rahoitettavaksi. Painottamista yritystukiin perusteltiin suuremmalla vaikuttavuudella (työpaikat, pysyvät investoinnit, taloudellinen kasvu). Alueen elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyn vahvistaminen juuri yritystoiminnan kehittämisen kautta nähtiin hyväksi ja oikeaksi tavaksi.

Vaikka yrityspainotus sai laajaa kannatusta, niin sekä hanketoiminnalle että yritysrahoitukselle nähtiin kuitenkin ehdottomasti oma sijansa kehittämistyössä. Kehittämishanketoiminnalla voidaan myös edistää yritysten

ja mautilojen kehittymistä. Kehittämishankkeiden hyöty yritysten kehittämisen kannalta nähtiin etenkin verkostoitumisen ja osaamisen lisäämisessä. Hankkeilla pystytään myös hyödyttämään yritystoimintaa välillisesti esimerkiksi toimintaympäristön (esim. laajakaistayhteydet) tai yrittäjän jaksamisen tukemisen kautta.

Niin yritysten kehittämisen kuin hanketoiminnankin vaikuttavuuden kannalta tarvelähtöisyys ja tavoitteiden ja toimien konkreettisuus on tärkeää, mikä todennäköisesti vaikuttaa myös osallistujien sitoutumiseen positiivisesti. Toisaalta myös hanketoteuttajat ovat vaikuttavuuden suhteen avainasemassa, hankkeiden yhteistyö ja tietämys toisistaan sekä se, että hanke on linjassa muun alueella tehtävän kehittämisen, mm. maakuntaohjelman, kanssa nähtiin tärkeäksi vaikuttavuuden kannalta.

Kehittämissuunnitelman toteutuksessa on tärkeää nähdä kokonaisuus ja käyttää erilaisia kehittämistoimenpiteitä niin, että ne täydentävät ja tukevat parhaiten toisiaan. Tavoitteeksi asetettu painotus yritys- ja kehittämishankerahoituksen välillä ei saa estää reagoimasta toimijoiden tarpeisiin ja toimintaympäristön muutoksiin, vaan painotusta pitää voida tarvittaessa muuttaa.

Kuva: YHA-kuvapankki SYKEkuva

Lähteet

- Alueelliset kehitysnäkymät 1/2015 (2015). Jouko Nieminen. Työ- ja elinkeinoministeriön ja ELY-keskusten julkaisu.
- Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma. Strategia ohjelmakaudelle 2014–2020 (1.10.2012). Etelä-Savon ELY-keskus.
- Etelä-Savon maakuntaliiton internetsivut. <<http://www.esavo.fi/maakuntaliitto>>
- Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020 (Luonnos 27.9.2013). Etelä-Savon ELY-keskus.
- Etelä-Savon metsäohjelma 2012–2015. (2011) Suomen metsäkeskus, Julkiset Palvelut, Etelä- Savo.
- Etelä-Savo-ohjelma. Maakuntaohjelma vuosille 2014–2017 (2014). Etelä-Savon maakuntaliitto.
- Hirvensalmen, Kangasniemen, Mikkelin, Mäntyharjun, Pieksämäen ja Puumalan paikallinen maaseudun kehittämissstrategia ohjelmakaudelle 2014–2020 (10.6.2014). Veej'jakaja ry.
- Kytölä Liisa, Sillanpää Keimo, Ålander Tommi ja Valo Ruottinen (2013). Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2007–2013 arviointi. Suomen Aluetutkimus FAR, Selvityksiä: 46.
- Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2007–2013 vuosikertomus vuosilta 2007– 2014 (28.2.2015). Etelä-Savon ELY-keskus.
- Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020. (2014). Maa- ja metsätalousministeriö.
- Paikallinen maaseudun kehittämissstrategia Nokka nousuun! Ohjelmakausi 2014–2020 (2014). Piällysmies ry, Enonkoski-Heinävesi-Savonlinna.
- Paikallinen maaseudun kehittämissstrategia, ohjelmakausi 2014–2020 (2014). Rajupusu Leader ry, Joroinen-Juva-Rantasalmi-Sulkava.
- Pohjois-Karjalan maaseudun kehittämissuunnitelma. Puhtaiden luonnonvarojen energinen maakunta. Pohjois-Karjalan ELY-keskus.
- Pohjois-Savon maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020. Rajattomien mahdollisuuksien maaseutu 2020. (2014). Pohjois-Savon ELY-keskus.
- Suomen biotalousstrategia (2014). <https://www.tem.fi/files/39784/Suomen_biotalousstrategia.pdf>
- Valtioneuvoston tiedonanto eduskunnalle 29.5.2015 nimitetyn pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelmasta (2015). Valtioneuvoston kanslia.

Liitteet

Liite 1. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman kohdealat ja niihin liittyvät toimenpiteet.

KOHDEALA	TOIMENPIDE
1A: Innovaatioiden ja tietämystieteen edistäminen maaseutualueilla	01, 02, 16
1B: Yhteyksien vahvistaminen maatalouden, ruoan tuotannon, metsätalouden, tutkimuksen ja innovaatioiden välillä	16
1C: Elinikäisen oppimisen ja ammatillisen koulutuksen edistäminen maa- ja metsätaloudessa	01
2A: Kaikkien maatalojen taloudellisen toimintakyvyn parantaminen sekä maatalojen rakenneuudistuksen ja nykyaikaistamisen helpottaminen, erityisesti tarkoituksena lisätä markkinoille osallistumista ja markkinasuuntautumista kuin myös maatalouden monipuolistamista	01, 04
2B: Riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden maatalousalalle pääsyn ja erityisesti sukupolven vaihdosten helpottaminen maataloussektorilla	01, 06
3A: Alkutuottajien kytkeminen paremmin ruokaketjuun laatu- ja paikallisten markkinoiden edistämisen sekä lyhyiden jakeluketjujen avulla, tuottajaryhmät ja toimialaorganisaatiot sekä eläinten hyvinvoinnin edistäminen	01, 02, 04, 14, 16
3B: Maatalojen riskien ennaltaehkäisyn ja hallinnan tukeminen	ei ensisij. tp:tä
4A: Euroopan maisemien tilan ja luonnon monimuotoisuuden (mukaan lukien Natura 2000- ja arvokkaat luontoalueet) ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen	
4B: Vesien ja maan hoidon edistäminen sekä vesipuitteiden tavoitteisiin vastaaminen	01, 02, 04, 10, 11, 13, 16
4C: Eroosion estäminen ja maaperän hoidon parantaminen	
5A: Maatalouden vedenkäytön tehostaminen	ei ensisij. tp:tä
5B: Maatalouden ja elintarviketalouden energiatehokkuuden lisääminen	01, 02, 16
5C: Uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden hankinnan ja käytön helpottaminen	01, 02, 04, 16
5D: Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentäminen	01, 02, 04, 16
5E: Hiilen sitomisen edistäminen maa- ja metsätaloudessa	01, 02, 16
6A: Monipuolistamisen, uusien pienyritysten perustamisen ja kehittämisen sekä työpaikkojen perustamisen edistäminen	01, 06, 16
6B: Maaseutualueiden paikallisen kehittämisen edistäminen	01, 07, 16, 19
6C: Maaseutualueiden tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuuden, käytön ja laadun parantaminen.	01, 07

KUVAILEHTI

Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 73/2015				
Vastuualue Elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri				
Tekijät Liisa Kytölä Keimo Sillanpää Tommi Ålander		Julkaisuaika Lokakuu 2015		
		Kustantaja /Julkaisija Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja / toimeksiantaja Maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 tekninen apu		
Julkaisun nimi Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 ennakoarviointi				
Tiivistelmä Ennakoarvioinnin keskeisenä tavoitteena oli selvittää Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 vastaavuutta Etelä-Savon maaseutustrategiaan, Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan sekä päättyneen ohjelmakauden kehittämissuunnitelman väliarvioinnin havaintoihin. Kehittämissuunnitelma perustuu alueen maaseutustrategiaan, jota toteutetaan valtakunnallisessa kehittämissuunnitelmassa määriteltävien toimenpiteiden avulla. Etelä-Savon ELY-keskuksen tilaaman maaseudun kehittämissuunnitelman ennakoarvioinnin toteuttivat Suomen Aluetutkimus FAR ja TK-Eval Oy. Ennakoarvioinnissa todetaan, että kehittämissuunnitelman tavoitteet ovat sisällöltään hyvin yhdensuuntaisia alueen maaseutustrategian kanssa. Maaseutustrategiassa on kolme painopistettä: 1) vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita, 2) parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla ja 3) kehitetään maaseudun elinkeinoja. Arvioinnin mukaan suunnitelmassa on eniten toimenpiteitä maaseudun elinkeinojen kehittämiseksi, erityisesti yritysten kilpailukykyyn parantamiseksi. Kehittämissuunnitelmassa on otettu käyttöön kaikki Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan kuuluvat toimenpiteet ja vastaavuutta löytyy valtakunnallisen ohjelman tavoitteisiin. Näin ollen edellytykset kehittämissuunnitelman toteutuksen vaikuttavuudelle ovat olemassa. Vaikuttavuuden parantaminen on puolestaan kiinni siitä, mihin tavoitteisiin alueella panostetaan ja miten eri kehittämistoimenpiteitä otetaan käyttöön. Arviointitehtävään sisältyi myös ohjelmakauden 2007–2013 väliarvioinnin keskeisten tulosten ja havaintojen huomioiminen kehittämissuunnitelmassa. Ennakoarvioinnin mukaan ne suositukset, joihin kehittämissuunnitelman kautta voitiin vaikuttaa, oli huomioitu hyvin. Arvioinnin lopussa tarkasteltiin Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman tarve- ja asiakaslähtöisyyttä, viestintää ja tiedottamista, yhteensovittamista muiden ohjelmien ja toimijoiden kanssa sekä suunnitelman ohjelmallisuutta.				
Asiasanat (YSA:n mukaan) Arviointi, kehitysstrategiat, tukeminen, tukimuodot, maaseutu, hankkeet, yritykset, maatilat.				
ISBN (Painettu) ISBN 978-952-314-303-6	ISBN (PDF) ISBN 978-952-314-304-3	ISSN-L 2242-2846	ISSN (painettu) 2242-2846	ISSN (verkkopainettu) 2242-2854
www www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-314-304-3		Kieli Suomi
Sivumäärä 46				
Julkaisun tilaukset Etelä-Savon elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus, Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli				
Kustannuspaikka ja -aika Mikkeli 2015		Painotalo Juvenes Print Oy		

Ennakoarvioinnin keskeisenä tavoitteena oli selvittää Etelä-Savon maaseudun kehittämissuunnitelman 2014-2020 vastaavuutta Etelä-Savon maaseutustrategiaan, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan sekä päättyneen ohjelmakauden kehittämissuunnitelman väliarvioinnin havaintoihin. Kehittämissuunnitelma perustuu alueen maaseutustrategiaan, jota toteutetaan valtakunnallisessa kehittämisohjelmassa määriteltyjen toimenpiteiden avulla.

Etelä-Savon maaseutustrategiassa on kolme painopistettä: 1) vahvistetaan maaseudun elinvoimaisuutta edistäviä rakenteita, 2) parannetaan ihmisten hyvinvointia maaseudulla ja 3) kehitetään maaseudun elinkeinoja. Arvioinnin mukaan suunnitelmassa on eniten toimenpiteitä maaseudun elinkeinojen kehittämiseksi, erityisesti yritysten kilpailukyvyn parantamiseksi.

Kehittämissuunnitelmassa on otettu käyttöön kaikki Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan kuuluvat toimenpiteet ja vastaavuutta löytyy valtakunnallisen ohjelman tavoitteisiin. Ohjelmakauden 2007-2013 väliarvioinnin keskeisistä tuloksista ja havainnoista kehittämissuunnitelmassa on huomioitu hyvin ne suositukset, joihin kehittämissuunnitelman kautta on mahdollista vaikuttaa.

Etelä-Savon ELY-keskuksen tilaaman maaseudun kehittämissuunnitelman ennakoarvioinnin toteuttivat Suomen Aluetutkimus FAR ja TK-Eval Ay.

RAPORTTEJA 73 | 2015
ETELÄ-SAVON MAASEUDUN KEHITTÄMIS-
SUUNNITELMAN 2014–2020 ENNAKKOARVIOINTI

Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-314-303-6 (painettu)

ISBN 978-952-314-304-3 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2846 (painettu)

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-304-3

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin